ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і Мастацтва

Год выдання 38-ы
№ 62 (2422)
8 жніўня 1969 г. ПЯТНІЦА
Цана 4 кап.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

РЭДКІЯ ВЫДАННІ

ТВОРАЎ У. І. ЛЕНІНА

Навуковыя супрацоўнікі Дзяржаўнай бібліятэкі БССР сабралі найкаштоўнейшую калекцыю кніг У. І. Леніна, выпушчаных больш 50 гадоў назад на замежных мовах у Цюрыху, Лейпцыгу, Жэневе, Мілане, Берліне, Парыжы, Гамбургу, Вене. У асноўным гэта працы, напісаныя Уладзімірам Ільічом у першыя гады Савецкай улады, паведамляе газета «Советская Белоруссия».

У 1920 годзе ў Львове ў перакладзе на ўкраінскую мову выйшла славутая брашура Леніна «Чарговыя задачы Савецкай улады». Брашура гэта таксама цяпер мае вялікую бібліяграфічную рэдкасць.

А ўсяго тут каля 50 зарубежных выданняў ленінскіх прац, якія адносяцца да 1917—1920 гадоў. Гэтыя рэдкія выданні будуць экспанавацца на вялікай выстаўцы ў гонар стагоддзя з дня нараджэння У. І. Леніна, якую цяпер рыхтуюць у рэспубліканскай бібліятэцы, што носіць імя вялікага правадыра.

АДН.

ЗА ГЭТАЙ ПАРТАЙ ВУЧЫЎСЯ ВАЛОДЗЯ УЛЬЯНАЎ.

ЗНОЙДЗЕНА Ў АРХІВЕ

Разбіраючы старыя фонды, супрацоўнікі Гродзенскага дзяржаўнага абласнога архіва выявілі пажоўклую ад часу папку. У ёй сярод дакументаў Навагрудскага ўпраўлення паліцыі знаходзілася кароткая біяграфія У. І. Леніна. Яна была выдадзена ў 1918 годзе Усерасійскім Цэнтральным Выканаўчым Камітэтам Саветаў рабочых, салдацкіх і сялянскіх дэпутатаў. Ва ўступе гаворыцца: «Імя таварыша Леніна стала вядома абсалютна ва ўсіх краінах свету. Адны вымаўляюць гэта імя з шалёнай злосцю, другія з найвялікшай любоўю і давер'ем і амаль няма раўнадушных да яго. Зусім зразумелае таму жаданне многіх таварышаў азнаёміцца з жыццём і дзейнасцю таварыша Леніна, правадыра найвялікшай у гісторыі народаў рэвалюцыі».

У кароткай біяграфіі Ільіча дзевяць раздзелаў. Яны расказваюць аб паходжанні Уладзіміра Ільіча Леніна, яго студэнцкіх гадах і рэвалюцыйнай рабоце, аб першай рэвалюцыі, знаходжанні яго за граніцай.

Паводле меркавання работнікаў архіва, хтосьці з бальшавікоў прывёз нелегальна біяграфію У. І. Леніна ў буржуазную Польшчу, і брашура была затым канфіскавана жандарамі пры вобыску або арышце.

Біяграфія У. І. Леніна будзе перазнята і копія змешчана ў брашуры аб дакументах, звязаных з імем У. І. Леніна, якую намечана выпусціць да стагоддзя правадыра.

БЕЛТА.

ЛЕНІНСКІЯ КАНФЕРЭНЦЫІ

Завалоцкая сельская бібліятэка Акцябрскага раёна праводзіць вялікую работу да 100-годдзя з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча. Тут абсталяваны куток ленінскай кнігі, а таксама мемуарнай літаратуры аб правадыры.

Толькі ў гэтым годзе наведвальнікі бібліятэкі звярталіся да 250 твораў Ільіча і літаратуры аб ім. Гэтымі днямі тут была праведзена чарговая канферэнцыя чытачоў па лірычнай паэме В. Казіна «Вялікі пачын».

М. ГЕЦМАН.

ФЕСТЫВАЛЬ ПРАЦЯГВАЕЦЦА

«Доўгае жыццё таварыша Леніна трэба пісаць і апісваць нанава» — гэтыя радкі Ул. Маякоўскага сталі дэвізам Усебеларускага кінафестывалю дакументальных фільмаў, прысвечанага 100-годдзю з дня нараджэння У. І. Леніна.

Дакументальныя і навукова-папулярныя кінастужкі аб жыцці і барацьбе правадыра дэманструюцца ў вялікіх гарадскіх кінатэатрах, у сельскіх і фабрычных клубах, на палявых станах. З пачатку фестывалю на тэматычных праглядах пабывала больш мільёна гледачоў. У верасні гледачы будуць знаёміцца з цікавымі стужкамі аб жыцці Ільіча, зробленымі на розных студыях краіны ў апошні час.

У Мінскім кінатэатры «Цэнтральны» фільмам «Жывы Ленін» пачаўся чарговы этап фестывалю. Перад гледачамі выступаюць удзельнікі Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі і грамадзянскай вайны, якія сустракаліся з Ільічом, творчыя работнікі беларускага кінематографа.

С. ВІКТАРАЎ.

ФОТАДАКУМЕНТЫ ВЫКРЫВАЮЦЬ...

Работнікі Дубровенскага раённага Дома культуры ўключыліся ў прапаганду матэрыялаў Міжнароднай нарады камуністычных і рабочых партый.

«Твар імперыялізму» — пад такім загалоўкам тут афармлены вялікі фотамантаж. Здымкі, зробленыя фотакарэспандэнтамі ТАСС, АДН, а таксама зарубежных інфармацыйных агенцтваў, выкрываюць антынародную палітыку імперыялізму ва В'етнаме, на Блізкім Усходзе, у Заходняй Германіі, Грэцыі і іншых краінах.

Фотавыстаўка выклікала вялікую цікавасць у працоўных Дуброўна.

І. КОГАН.

ТЭМА ВЯЛІКАЙ РАЗМОВЫ

Пачуццё Радзімы, Айчыны — святое пачуццё. І яно павінна жыць у кожнай чалавечай душы, выхоўвацца з першых усвядомленых крокаў. І ў мірныя будні і ў дні цяжкіх выпрабаванняў яно праводзіць праверку гатоўнасці кожнага з нас — аддаць усе свае сілы Айчыне.

Усё гэта стала тэмай вялікай і патрэбнай размовы ў горадзе над Дняпром—Рэчыцы, дзе сабраліся на сваю метадычную канферэнцыю, прысвечаную ваенна-патрыятычнаму выхаванню моладзі, работнікі культурна-асветных устаноў прафсаюзаў Гомельскай вобласці.

Гэта заўсёды хвалюе, калі сустракаешся з чалавекам, які бачыў, чуў Ільіча. Аляксандр Сцяпанавіч Касценка 57 гадоў аддаў служэнню партыі камуністаў. Затаіўшы дыханне слухалі яго ўдзельнікі канферэнцыі. Ветэрана рэвалюцыі змяняе Мікалай Аўчарэнка. Агульнае ў іх выступленні адно— служыць маці-Радзіме не шкадуючы сіл сваіх.

Рэчыцу нездарма абралі месцам правядзення канферэнцыі. Тут, пры Доме культуры, вось ужо чатыры гады дзейнічае «Клуб будучага воіна». Сотні шафёраў, радыстаў, матацыклістаў, інструктараў прайшлі тут падрыхтоўку і вучобу перад адыходам у рады Савецкай Арміі. З гонарам гавару пра гэта кавалер многіх баявых ордэнаў — старшыня савета клуба Фёдар Міхайлавіч Давыдзенка.

Р. ЯЎСЕЕВА,
Ф. КУРАС.

ВЯЛІКІ СЫН РАСІІ

Творчасць Ільі Яфімавіча Рэпіна знамянуе росквіт рэалізму ў рускім жывапісе.

Імя Ільі Яфімавіча Рэпіна — сімвал патрыятызму, вернага служэння талентам роднаму народу.

Рэпінская палымяная ўлюбёнасць у жыццё, з яго радасцямі і турботамі, неўтаймоўны творчы тэмперамент, гарманічнае спалучэнне глыбокага ведання таямніц душы чалавечай і надзвычайнага валодання разнастайнейшымі магчымасцямі каларыту — усё гэта абумовіла, што іменна гэты чалавек і мастак, кажучы словамі Ігара Грабара, «унёс у рускі жывапіс тое жыццёвае трапятанне, якога да яго не хапала і адсутнасць якога мярцвіла карціны, ператвараючы іх у сухія схемы і сімвалы. Рэпінскія тэмы аказаліся яшчэ больш глыбокімі, актуальнымі і захапляючымі, чым тэмы яго таварышаў, але расказаныя іскрыстай жывапіснай мовай, яны ўздзейнічалі мацней, неадольней, уздымаючы энергію і бадзёрачы дух, які ўпаў у злавесныя гады рэакцыі».

У 80-я гады мінулага стагоддзя Рэпін пісаў: «Я чалавек 60-х гадоў... для мяне яшчэ не памерлі ідэалы Гогаля, Бялінскага, Тургенева, Талстога... Навакольнае жыццё мяне надта хвалюе, не дае спакою, само просіцца на палатно; рэчаіснасць надта абуральная, каб са спакойным сумленнем вышываць узоры — аддамо гэта дабрапрыстойным паненкам».

Рэпінская душа, рэпінскі тэмперамент, рэпінскае сэрца выплеснулі на палотны жывую душу Расіі — «Бурлакоў на Волзе», «Адмаўленне ад споведзі», «Не чакалі», «Хрэсны ход у Курскай губерні», «Запарожцаў», «Івана Грознага і сына яго Івана»...

Героем эпічных рэпінскіх палотнаў манументальнага плана з'яўляецца народ, жыццё якога мастак глыбока ведаў.

Герой рэпінскіх партрэтаў — уся сучасная яму Расія. Яна глядзіць на нас з рэпінскіх палотнаў пранікнёнымі вачыма Стрэпетавай і Пірагова, Мусаргскага і Стасава, Гаршына і Льва Талстога...

Дэмакрат, рэаліст, майстар бытавога, партрэтнага, гістарычнага жывапісу, ён здолеў у сваёй творчасці глыбока раскрыць складаныя супярэчнасці жыцця пасляРэформеннай Расіі.

Напэўна, мала каму ў гісторыі сусветнага мастацтва ўдавалася адлюстраваць сучаснае яму грамадства з такой глыбінёй пранікнення ў самыя асновы яго сацыяльнага ладу, з такой няўмольнай праўдай, як удалося Рэпіну. Якраз у гэтым гістарычная заслуга баявога дэмакратычнага рэалізму перасоўнікаў, які з асаблівай мастацкай сілай выявіўся ў Рэпіна.

Мастак-наватар, мастак-грамадзянін, чыё сэрца балела за лёс народа, чыё сэрца ненавідзела прыгнятальнікаў народа, Рэпін быў чалавекам вялікай мужнасці — у часы жорсткай рэакцыі ён стварыў шэраг карцін, прысвечаных рускім рэвалюцыянерам: «Сходка», «Адмаўленне ад споведзі», «Пад канвоем», «Арышт прапагандыста», «У адзіночным заключэнні», «Не чакалі».

Пакаранне смерцю народавольцаў, якія забілі Аляксандра II, падказала Рэпіну гістарычны сюжэт пра забойства Грозным свайго сына. Вастрыё ідэйнай задумы гэтага выдатнага твора скіравана супраць самаўладства — і не выпадкова гэту карціну ўлады забаранілі паказваць публіцы.

А прыгадайце яшчэ знішчальныя характарыстыкі, дадзеныя Рэпіным у партрэтах езуіту Пабеданосцаву, лёкаю Бабрынскаму ды і многім іншым царскім саноўнікам, у эцюдах, якія пісаліся Рэпіным як падрыхтоўчыя да вялізнай карціны «Пасяджэнне Дзяржаўнага Савета».

Створанае Рэпіным — гэта развіццё на рэалістычнай глебе і ў нацыянальна-своеасаблівай форме лепшых традыцый вялікіх майстроў мінулага, выдатны ўклад у сусветную мастацкую культуру.

Істотным з'яўляецца тое, што эстафету рэпінскіх традыцый беларускае выяўленчае мастацтва пераняло праз мастакоў, якія ў свой час стаялі ля калыскі беларускай прафесіянальнай мастацкай школы. Прыгадаем тут, напрыклад, Ю. Пэна, М. Керзіна, В. Волкава. Ю. Пэн сустракаўся з Рэпіным на беларускай зямлі. Рэпін наведваў майстэрню Пэна. М. Керзін у дарэвалюцыйныя гады супрацоўнічаў з Рэпіным па лініі мастацка-грамадскіх мерапрыемстваў. Добрае слова Рэпін сказаў пра дыпломную работу маладога выхаванца Акадэміі мастацтваў В. Волкава...

На Беларусі не толькі захоўваюцца некаторыя работы Рэпіна, (такія, як, напрыклад, напісаны ў Здраўневе пейзаж «Месячная ноч», партрэты М. Андрэевай, В. Сварога, М. Ценішавай), якія з'яўляюцца гонарам калекцыі Дзяржаўнага мастацкага музея БССР, на Беларусі жывуць рэпінскія традыцыі рэалістычнага мастацтва. Традыцыі мастацтва, якое служыць народу, мастацтва дэмакратычнага, змястоўнага, аднолькава чужога як фармалізму, так і натуралізму.

Рэпінскі талент у свой час расчысціў шлях усяму рускаму жывапісу, шлях да задушэўнай гаворкі з народам пра самае надзённае ў жыцці. І не толькі рускаму жывапісу.

Скарбніца створанага Рэпіным шырока адкрыта гледачам. Школа рэпінскага майстэрства шырока адкрыта мастакам, якія памятаюць яго патрабаванні да вучняў: «Ідзіце сваім шляхам, шукайце свой почырк, не пераймайце нікога, мастацтва не церпіць трафарэтаў».

Ул. БОЙКА.

Пераклічка сельскіх клубаў

ДА ЎЗРОЎНЮ ПРАФЕСІЯНАЛАЎ!

З КІМ бы са сваіх калег, загадчыкаў раённых аддзелаў культуры, я ні гутарыў, усе гаварылі адно: такога ўздыму ў рабоце ўстаноў культуры, павышэння мастацкага ўзроўню самадзейнасці, як летась, яшчэ не было. І многія трывожыліся, каб не здаць заваяваных вышынь, каб замацаваць поспехі, развіць іх далей.

Да леташняга года ў нашым раёне было больш двухсот калектываў мастацкай самадзейнасці. Летась пры клубах і бібліятэках узнікла яшчэ шаснаццаць. Усе яны далі за год амаль чатырыста канцэртаў для працоўных. Асабліва добра папрацавалі Ужанкаўскі і Астроўскі сельскія клубы, Гарадзейскі пасялковы Дом культуры, Ліпскі, Слаўкаўскі, Салтанаўшчынскі сельскія дамы культуры. Выступленні самадзейных спевакоў, танцораў, чытальнікаў прайшлі на высокім узроўні, былі добра прыняты. А нашага вясковага слухача і гледача здзівіць майстэрствам выканання цяжка.

Мы вельмі хваляваліся, падводзячы вынікі мінулага года: як працаваць далей, на што звяртаць увагу, каб 100-годдзе з дня нараджэння У. І. Леніна сустрэць новым уздымам мастацкай творчасці народа? І парашылі, што асноўным нашым клопатам было і будзе — павышэнне культуры выканання, каб наблізіць майстэрства нашых артыстаў да ўзроўню прафесіяналаў. Адначасова мы будзем папаўняць мастацкую самадзейнасць новымі, здольнымі людзьмі.

Карпатлівы, старанны пошук талентаў — ужо сам па сабе паўплывае на мастацкі ўзровень калектываў. Галоўнага ж зруху мы мяркуем дабіцца вучобай, шліфоўкай майстэрства, падборам рэпертуару і добрых кіраўнікоў.

Усе выкладчыкі музычных школ раёна памагаюць мастацкай самадзейнасці, замацаваны за канкрэтнымі калектывамі. Напрыклад, Іосіф Мароз, Барыс Скачко, Іван Буглай з Гарадзейскай музычнай школы шэфствуюць над мастацкімі калектывамі свайго пасялковага і Ліsіцкага сельскага Саветаў. Валерый Міхайлаў працуе з харавым калектывам, створаным пры Качановіцкай сельскай бібліятэцы. Стараемся мы прыцягнуць да работы з нашымі калектывамі і прафесіяналаў з Мінска.

Падбор, замацаванне кіраўнікоў-прафесіяналаў за калектывамі — гэта далёка не фармальная, механічная справа. Трэба ўлічваць не толькі спецыяльныя веды чалавека, але і яго творчую манеру, схільнасці, каб усё гэта не супярэчыла выканаўчым традыцыям калектыву. Прывяду такі прыклад.

Дванаццаць гадоў Лявонавіцкім хорам кіраваў заслужаны дзеяч культуры БССР Павел Мікалаевіч Касач. Усе свае веды і энергію ён аддаваў гэтаму калектыву, развіваў традыцыі народнага спявання, дабіваўся ансамблевасці і інтанацыйнай чысціні гучання, шліфаваў голас кожнага харыста. Пры ім хор заваяваў высокае званне народнага, стаў удзельнікам усіх аглядаў і фестываляў. Але настаў час, калі Паўлу Мікалаевічу давялося аддаць свайго «дзіцёнка» на выхаванне ў «чужыя» рукі. Мы доўга раіліся з П. Касачом, каму перадаць эстафету. Выбар прыйшоўся на здольнага выкладчыка Нясвіжскай музычнай школы Станіслава Лагіновіча. Мы некалькі разоў ездзілі ў Лявонавічы, праводзілі рэпетыцыі, аналізавалі іх. І калі Павел Мікалаевіч убачыў, што рукі, у якія ідзе калектыў, не чужыя, ён згадзіўся на замену. У дапамогу С. Лагіновічу быў прызначаны канцэртмайстрам выкладчык гэтай жа школы М. Гурын.

А сам П. Касач — нястомны энтузіяст культурна-асветніцкай работы, пачаў кіраваць гарадскім хорам настаўнікаў. Калектыў паспяхова супернічае з маладым хорам медыцынскіх работнікаў, якім кіруе завуч музычнай школы Э. Дрнаян.

Летась у калгасе «Зара» пры Южэвіцкім сельскім клубе быў таксама арганізаваны хор. Камуністы даручылі кіраваць ім завучу мясцовай школы П. Траякураву, сапраўднаму энтузіясту, аматару мастацкай самадзейнасці, добраму арганізатару. Але аднаго энтузіязму для сур'ёзнай работы з хорам мала, без спецыяльных ведаў не абыдзешся. Такім людзям, як П. Траякураў (а іх у раёне нямала), аказваецца кваліфікаваная дапамога. Над гэтым хорам ўзяў шэфства дырэктар раённага Дома культуры Уладзімір Сарокін. Ён падрыхтаваў з калектывам некалькі цікавых канцэртаў. Уладзімір Пятровіч і зараз дружыць з южэвіцкімі харыстамі, дапамагае ім складаць рэпертуар, шліфуе майстэрства спевакоў.

Гэтак жа рабілі мы калісь з вядомым Ланскім народным хорам. Кіраваў ім настаўнік мясцовай школы Уладзімір Пешкур, а кваліфікаваную дапамогу аказваў дырэктар Нясвіжскай музычнай школы Іван Троска, часта прыязджалі ў калектыў заслужаны дзеяч культуры БССР К. Гусеў і выкладчык Белдзяржкансерваторыі В. Аўраменка.

Мы правялі сваю раённую пераклічку клубаў. Ужо ўсе культасветустановы пабывалі ў гасцях адзін у аднаго, паказвалі свае канцэрты суседзям, абмяркоўвалі іх. Такія творчыя сустрэчы шмат даюць для творчага росту.

Мы вельмі цэнім творчыя сустрэчы з найбольш значнымі прафесіянальнымі і аматарскімі калектывамі рэспублікі. Незабыўныя, вельмі цікавыя былі сустрэчы з Дзяржаўнай харавой капэлай, Дзяржаўным народным хорам, з вакальнымі і харавымі калектывамі «БелАЗА». Вядучыя выканаўцы, а таксама народныя артысты СССР Рыгор Раманавіч Шырма і Генадзь Іванавіч Цітовіч шчыра гутарылі з самадзейнымі артыстамі, часам проста адкрывалі ім вочы на многія рэчы.

Сёлета, у год ударнай ленінскай работы, удзельнікі мастацкай самадзейнасці нашых клубаў і бібліятэк актыўныя як ніколі. Агітбрыгада Астроўскага сельскага клуба ўжо каля дзесяці разоў выступала ў брыгадах мясцовага калгаса і ў суседзяў, выязджала ў Стаўбцоўскі раён. Душа гэтай агітбрыгады — загадчыца клуба Галіна Ратомская і бібліятэкарка Фаіна Ратомская. Не менш выступалі сёлета ўдзельнікі мастацкай самадзейнасці Гарадзейскага пасялковага Дома культуры. Там працуюць дзесяць гурткоў, якія аб'ядноўваюць больш за сто аматараў мастацкай творчасці. Ажывіў сваю работу танцавальны калектыў Сноўскага сельскага Дома культуры, вакальны ансамбль даярак Ужанкаўскага сельскага клуба і іншыя больш і менш вядомыя калектывы. Поспех іх выступленняў сведчыць, што майстэрства самадзейных артыстаў хоць памалу, але ўсё ж расце.

Поспехі былі б, безумоўна, большыя, каб мелі мы больш кіраўнікоў. Ёсць магчымасць арганізаваць яшчэ не менш васьмі новых калектываў. Адна бяда: мала спецыялістаў, асабліва кваліфікаваных харэографаў. Ужо колькі гадоў нам не прысылаюць выпускнікоў культасветвучылішчаў. Шмат прэтэнзій маглі б выказаць мы рэспубліканскаму і абласному дамам народнай творчасці. Яны хоць і лепш пачалі забяспечваць нас рэпертуарам, але робяць яшчэ далёка не ўсё, што павінны.

В. КАНДЫБОВІЧ,
загадчык Нясвіжскага раённага аддзела культуры.

10 ЖНІЎНЯ — ДЗЕНЬ БУДАЎНІКА

«Усход-2»... Гэты мікрараён падступае амаль удотык да Маскоўскай шашы. А яшчэ зусім нядаўна тут быў луг, быў сад, стаяла прыгарадная вёска. І вось узняліся да сонца гмахі, пацясніліся хаты...

Новы мікрараён гасцінна прымае тысячы мінчан. Звіняць наваселлі, радасць стукаецца ў кожныя дзверы...

Фота Ул. КРУКА.

Сцэна са спектакля «Сям'я» (пастаноўка 1950 года). У ролях: Марыі Аляксандраўны Ульянавай — народная артыстка БССР В. Галіна, Ані — народная артыстка БССР Р. Кашэльнікава.

Тамара ГАРОБЧАНКА

100

СПОВЕДЗЬ МАТЧЫНАГА СЭРЦА

КОЛЬКІ іх было на сцэне купалаўскага тэатра — вобразаў мацерак, жанчын высакароднага сэрца і чулай душы, жанчын, якія з калыскі і да апошняга кроку на зямлі вачыма і душой сочаць за сваімі дзецьмі. А тыя выходзяць у вялікае жыццё, здабываюць праўду або гінуць у віры падзей, і самі ўжо не думаюць аб тым, што ім з барацьбы або інертнасці ёй, маці, якая заўсёды жыве прадчуваннем, надзеяй і верай у тое, што яе сын ці дачка знойдуць светлы шлях і аддадуць напал пачуццяў і роздум свой мэце, вартай таго, каб дзеля яе не ўхіляцца ад выпрабаванняў.

І сучасная драматургія давала актрысам славутага тэатра самы разнастайны матэрыял для сцэнічнага ўвасаблення вобраза маці — ці варта называць імёны, калі дастаткова сказаць, што гэта пачыналася з «Паўлінкі» Я. Купалы і потым — у адных выпадках ярчэй, а ў другіх больш сціпла, — праяўлялася ў творчасці Я. Коласа і К. Крапівы, К. Чорнага і Э. Самуйлёнка, іх паслядоўнікаў. Што ж датычыць класікі, дык тут мы маглі б адкрываць спіс ад Шэкспіра і весці яго да М. Горкага... Варта толькі разгарнуць біяграфію лепшых актрыс Першага БДТ — і амаль адразу мы сустрэнем твар выканаўцы ролі маці.

Але часцей за ўсё гэта былі вобразы, створаныя фантазіяй драматурга. Так, за імі стаялі народныя жыццёвыя прататыпы, аднак значнага і глыбокага дакументальнага вобраза маці не даводзілася іграць раней ні Л. Ржэцкай, ні В. Галіне, ні К. Міронавай, ні С. Станюце... Упершыню адбылася сустрэча купалаўскай актрысы з такой роляй у 1950 годзе, калі тэатр прыняў да пастаноўкі драму І. Попава «Сям'я» — пра юнацкія гады Уладзіміра Ільіча Леніна.

Рэжысёр К. Саннікаў прытрымліваўся тэксту п'есы і не ўнёс у пастаноўку ніякіх навацый. Гэта азначае, што ён ставіў спектакль пра сям'ю Ульянавых — сям'ю людзей інтэлігентных, здольных цвяроза і пераканаўча зацікаўлена мысліць аб усім, што адбывалася навокал, — дома, у горадзе, у Расіі, у свеце. Адсюль выходзіў рэжысёр, калі раскрываў натуральны ход падзей, які вёў самых таленавітых з Ульянавых — Сашу і Валодзю — у рэвалюцыйны стан. І гэта вельмі дарагое нам, што якраз у такім спектаклі, створаным на дакументальным матэрыяле, упершыню на беларускай сцэне з'явіўся вобраз Марыі Аляксандраўны Ульянавай, вобраз маці Леніна! Перад тэатрам быў не толькі драматычны персанаж, за якім стаяў сапраўдны чалавек, а партрэт гістарычнай асобы.

Гэты партрэт паказала ў жывым выкананні на сцэне ўпершыню ў тэатры імя Я. Купалы (і наогул у беларускім тэатры) Вольга Уладзіміраўна Галіна.

— Я вельмі ўдзячная Канстанціну Саннікаву за тое, што ён, як мы кажам у тэатры, «убачыў» мяне ў гэтай ролі, — прызнаецца В. Галіна. — Магло б быць зусім інакш: Марыю Аляксандраўну сыграла б не я, а хто-небудзь з маіх калег. Можа, я нават і не думала б пра тую ролю. Але вось сыграла... І мне цяжка цяпер падумаць, як бы гэта было са мной у маім творчым жыцці, калі б не з'явілася ў маім рэпертуары мая самая адказная і самая любімая роля! Цяпер мне здаецца, што без сустрэчы з Марыяй Аляксандраўнай я не зведала б многіх непаўторна шчаслівых мінут творчасці...

Драматычнай кульмінацыяй спектакля, як помняць тыя, хто глядзеў «Сям'ю» ў купалаўцаў, была сцэна, дзе малады Ленін сустракаецца пасля турмы з членамі «Саюза барацьбы за вызваленне рабочага класа». Затрыманы, рашучы, ставіць у свае ім роздуме аб рэвалюцыйных перспектывах, ён, здаецца, ужо і не мае нічога агульнага з с я м' ё й. Але рэжысёр так трактаваў сцэну, што гледачы і ў гэтым пастаўленні на нашых вачах барацьбіце бачылі нешта запаветна ўльянаўскае, тое, што ў ім выхавана было і ёю, маці, Марыяй Аляксандраўнай.

Гэта яна, Марыя Аляксандраўна ў выкананні В. Галіны, была своеасаблівым эмацыянальным нервам спектакля. Яе вачыма мы часта глядзелі на Валодзю. Яе розумам і высакародным сэрцам ацэньвалі яго мужнасць і яго ўчынкі — ад самых прыватных, жыццёва звычайных, да самых рашучых. І калі ён пакутліва і ўпэўнена прыходзіў да адзіна магчымай высновы: «Не, Саша, не такім шляхам трэба ісці. Не такім шляхам мы пойдзем», — гледачы разумелі і ўспрымалі эмацыянальна вельмі складаны змест гэтай высновы. Было ў спектаклі нешта такое, што давала нам падставы верыць, што ў думках Валодзя Ульянаў узгадніў сваё рашэнне з маці, і яго пераканаўчасць абапіраецца і на матчына разуменне неабходнасці т а к ж ы ц ь і т а к змагацца.

Яна выходзіла на сцэну не такой ужо і маладой, сівізна кранула яе велічную і прыгожую галаву. Вялікія вочы, адкрытыя свету і людзям сваім сумленнем, сваёй праўдай. У інтанацыях голасу Марыі Аляксандраўны часам чуліся, я сказала б, настаўніцкія ноткі — і гэта было апраўдана ў сям'і Ульянавых. Актрыса не дазваляла сабе пераступаць мяжу гэтай якасці гераіні, і мы ні разу не чулі ад яе педантычна начальніцкіх слоў. Яна была яшчэ і далікатнай, з павагай ставілася да кожнага, з кім гаварыла. Нават тады, калі перад ёю стаяў ці сядзеў высокі царскі чыноўнік, ад якога залежаў лёс яе дзяцей, Марыя Аляксандраўна В. Галіны несла гэтую рысу рускай інтэлігентнай жанчыны. Больш таго, бывала, што яна нібы спрабавала зразумець нават гэтых саноўнікаў — яны ж таксама людзі, у іх таксама ёсць дзеці, а іх пасада дае ім магчымасць бачыць рэчаіснасць такой, якая яна ёсць. Яе сын? Што ж, Валодзя рэальна глядзіць на з'явы і дапамагае гісторыі рабіць сваю справу. Гэта — рэвалюцыя? Дык жа рэвалюцыя непазбежна...

Не, яны, тыя людзі ў сурдутах і мундзірах з царскімі ордэнамі, не могуць яе зразумець, гэтую жанчыну, і яна трымаецца перад імі з годнасцю чалавека, які часова вымушаны быць просьбітам...

Марыя Аляксандраўна ў турме. Ёй дазволілі сустрэцца з дачкой Анняй. І раптам... Так, у атмасферы спектакля было пераканаўча перададзена раптоўнасць гэтай падзеі! Раптам турэмшчык падае ёй паперу з паведамленнем пра пакаранне смерцю старэйшага сына — Сашы Ульянава. Не адразу ўсвядоміла яна страшэнны сэнс таго, што надрукавана на паперы. Сэрца маці не можа пагадзіцца, што гэта — не памылка. Пахіснулася маці — а такое здаралася з ёй вельмі ж рэдка, нават, можа, наогул здараецца ўпершыню. Таму ёсць нешта вінаватае ў яе вачах, здзіўлена вялікіх і трапяткіх.

У тэатры рэдка бываюць такія наэлектрызаваныя паўзы, якую ў гэтым эпізодзе трымала В. Галіна. Без адзінага слова. Толькі твар гераіні перадае ўсю складаную гаму пачуццяў — тое, што зараз адбываецца ў сэрцы маці. Паўза цягнецца, цягнецца... Зараз маці знойдзе нейкі выхад, зараз, пачакайце. Яна просіць, каб турэмшчык прывёў Аню. Але, не, пачакайце яшчэ. Ёй нельга быць такой усхваляванай перад дачкой, яна павінна быць, як заўсёды, вытрыманай нават у гэты трагедыйна пакутлівы момант!..

Якой цаной даецца жанчыне вытрымка — вось што паказала В. Галіна ў адной толькі гэтай сцэнічнай паўзе, сваёй бліскучай акцёрскай ігрой «без слоў».

Наогул у спектаклі яна часта, як кажуць, «глядзелася» і ў сцэнах, дзе драматург не даў слоў Марыі Аляксандраўне. І гэта каштавала актрысе многіх гадзін творчых шуканняў. Яе позірк, яе рухавыя і прыгожыя рукі, уся постаць часам перадавалі нешта істотнае ў душы, а галоўнае — вочы. Калі цяпер я чытаю радкі з паэмы А. Вялюгіна «Вецер з Волгі»: «Яна глядзіць на сына-гімназіста, адразу — радасць і раптоўны страх: пушок на падбародку залацісты, а востры розум свеціцца ў вачах, прыпухлыя сурова сціснуў губы... Прыходзіць мужнасць у семнаццаць год...» — мне здаецца, што паэт упершыню так пабачыў Марыю Аляксандраўну на сцэне купалаўскага тэатра. І — наадварот — часам адчуваеш, што якраз гэтымі радкамі можна характарызаваць выкананне многіх сцэн «Сям'і» актрысай В. Галінай.

Вандруючы па турмах і канцылярыях, Марыя Аляксандраўна праходзіць свае пякельныя кругі — і гэта не можа не адбіцца на ёй. Але якія рэдкія — і таму такія ўражлівыя для гледачоў! — былі слёзы на яе шчаках. Буйныя, няпрошаныя, яны прамяніліся, нібы ў іх зіхацелі маленькія сонцы. І сівізны станавілася болей. Толькі душа застаецца непахіснай. Толькі не дае яна сабе засумнявацца ў справядлівым шляху дзяцей. Асабліва — Валодзі. Смерць Сашы неяк духоўна яшчэ больш наблізіла яе да гэтага сына — маці верыць ужо не толькі розумам, а і сэрцам, што такія, як Валодзя, не памыляюцца, ганарыцца ім.

Нельга забыць, як В. Галіна вымаўляла ў апошняй сваёй сцэне гэтага спектакля словы: «...усе нашы сілы, усе нашы жыцці яму, яго вялікай справе», — адрасуючы гэтае непаўторна трапяткое і па-матчынаму празрыстае «яму» — Валодзю, цяпер ужо не хлопцу, а кіраўніку вялікага руху.

Спектакль у тыя гады горача ўспрымаўся грамадскасцю. Крытыка і гледачы адзначалі добры артыстычны ансамбль маладых выканаўцаў і ветэранаў купалаўскай сцэны. Зразумела, такі твор абавязкова выклікае жаданне сказаць, ці падобныя героі да тых, каго кожны з нас па-свойму ўяўляе паводле літаратуры, здымкаў, дакументаў. «Так, падобныя», — гаварылі многія з нас. І дадавалі: «Асабліва Марыя Аляксандраўна», хоць яе, бадай, ведалі тады менш за ўсіх з Ульянавых нават па тагачаснай літаратуры.

Гэта — высокая ацэнка творчай работы актрысы. Трэба падкрэсліць, што работа мабілізавала ўсе творчыя рэсурсы В. Галіны — і майстэрства, і тэмперамент, і інтэлектуальны роздум, і мастацкі густ. Яна забараніла сабе іграць імправізацыйна, калі выканаўца спадзяецца, што нешта «прыйдзе» ўжо на сцэне: не, тут было выверана кожнае слова, кожны крок і кожная паўза. А ігралася ўсё так, быццам перад гледачамі быў непасрэдны ў сваіх узаемаадносінах з людзьмі і абставінамі чалавек, які вось зараз знаходзіць сваё рашэнне і так або інакш рэагуе на падзею.

Быў сапраўдны акцёрскі поспех!

Праўда, Вольга Уладзіміраўна і цяпер яшчэ думае і думае пра гэтую ролю. Напрыклад, ужо тады, калі «Сям'ю» не ігралі на сцэне, артыстка пабывала ў Петрапаўлаўскай крэпасці. Нечакана прачытала медную шыльдачку: «Аляксандр Ульянаў»... І ёй здалося, што яна сустрэла прозвішча роднага чалавека — у душы адразу ж зварухнулася нешта, устрывожанае эмацыянальнай памяццю.

— Калі я прайшла па тым шляху, якім Аляксандра вялі да месца пакарання... пастаяла ў казематнай цэлі... Божухна, як гэта трагічна і як велічна! Чаму я тады не прыехала сюды і не пастаяла ў адзіноце там, дзе Саша Ульянаў у апошні раз бачыў кавалачак блакітнага неба?..

Асацыятыўныя ўспаміны, навеяныя гэтымі ўражаннямі, сягалі далей у творчую біяграфію актрысы. Яна зноў адчула і драматычны пафас «Апошніх». Дарэчы будзе прыгадаць, што Марыя Аляксандраўна ў рэпертуары В. Галіны кантрастна як бы процістаяла вобразу зусім іншай маці — Соф'і Каламійцавай. Артыстцы давялося нібы «пераважвацца» і па-новаму глядзець на свет матчыных перажыванняў, калі пасля горкаўскіх «Апошніх» ёй даручылі іграць у «Сям'і». І зрабіла гэта актрыса цудоўна. Ёю ўпісана ў сцэнічную гісторыю п'есы пра Ульянавых вельмі цікавая і сапраўды каштоўная творчая старонка. І гэта старонка — з беларускай тэатральнай Ленініяны.

СВЯТЛАНА Сямёнава знаёма з работай кінаапаратуры даўно: бацька яе таксама працаваў кінамеханікам. Таму яна і пайшла вучыцца ў Мінскае ГПТВ-40, якое рыхтуе кінамеханікаў. Пасля сканчэння вучобы стала працаваць у кінатэатры «Цэнтральны». Як у кожнага маладога спецыяліста, былі ў яе на першым часе і цяжкасці, і няўдачы. Зараз яна лепшы кінамеханік Мінска, яе партрэт вісіць на Дошцы гонару. Святлана змагаецца за званне ўдарніка камуністычнай працы, канчае вячэрнюю сярэднюю школу, у кінатэатры рэдагуе насценгазету «Экран». Спраў і турбот многа, а значыць і працаваць ёй цікава.

Фота Б. БАСЬКО.

АРХІТЭКТУРА

НАШЫ ДВАРЫ. ЯКІЯ ЯНЫ?..

Кастусь ТАРАСАЎ

ДОБРУЮ чвэрць агульнай плошчы нашых гарадоў займаюць двары. На глухіх ускраінах гэта ціхія садзікі, гароды, шэрыя платы, высокія вароты, лаўкі ля іх, быццам перанесеныя з даўно мінулых часоў.

Але сёння гаворка ў нас — не пра іх. Звернем увагу на мікрараёны, на вялікія жылыя масівы. Іх за апошні час стала шмат. Тут жыве ледзь не большасць гарадскога насельніцтва.

Даволі часта мы чуем нараканні на аднастайнасць, шэрасць забудовы мікрараёнаў. Мы папракаем архітэктараў, што амаль ва ўсіх гарадах раёны новай забудовы зроблены на адзін капыл, дамы такія падобныя, што можна заблытацца, а манатонная сіметрыя іх размяшчэння на мясцовасці выклікае самоту.

Прычын гэтай з'явы шмат, аб іх не раз гаварылася і пісалася. Сёння мы не будзем зноў распачынаць пра гэта гаворку. Але ці ж толькі ў падабенстве дамоў, у непрыглядным іх выглядзе, у аднастайнасці планіроўкі мікрараёнаў прычына таго, што вялікім жылым масівам нашых гарадоў бракуе прыгажосці і ўтульнасці?

Прыгажосць і ўтульнасць мікрараёна шмат у чым, як мне здаецца, залежыць ад планіроўкі двароў, дакладнага скарыстання рэльефу, абсталявання спартыўных пляцовак, ад тактоўнага выкарыстання зеляніны, ад малых архітэктурных форм і да т. п.

Сёння ж двары мікрараёнаў добраўпарадкоўваюцца вельмі ж прымітыўна.

Пройдземся па Арлоўскім мікрараёне, адным з першых у Мінску, які паспеў ужо як след апрануцца ў зеляніну, узбагаціцца пэўнымі традыцыямі. Уздоўж дамоў перад пад'ездамі працягнуўся ланцужок кветнікаў, хмызнякоў, рэдкіх дрэўцаў. Гэтая пасадка адгароджана ад навакольнага свету невысокім штакетнічкам, пафарбаваным у брудны колер. Астатняя плошча густа «парасла» частаколам таўшчэзных сталёвых труб — паміж імі нацягваюць вяроўкі сушыць бялізну. А ў сярэдзіне двара гаражы, кладоўкі і ўтаптаныя дзіцячымі нагамі пыльныя і няроўныя спартыўныя пляцоўкі без ніякага абсталявання, проста жоўтыя плямы сярод двара. А там-сям па дварышчы, без усялякага прадуманага плана, без выкарыстання ландшафту, рассаджаны дрэўцы. Як правіла, гэта хуткарастучыя таполі, у лепшым выпадку ліпкі, ясені. Амаль нельга ўбачыць бярозу, сасонку, елку, рабіну. Не чуваць тут спякотным летнім днём салодкага водару траў, не квітнеюць увосень цяжкія аранжавыя гронкі каліны, не відаць і фруктовых дрэў...

Двор — гэта асяроддзе, дзе большасць часу праводзяць самыя маленькія жыхары. Для іх — каробка з брудным сухім пяском, качалка ды барабан, па якім можна бегчы, накшталт вавёркі. Фантазіі, як бачыце, не залішне... Як уяўляюць сабе дзіцячыя гульні і дзіцячую псіхалогію стваральнікі гэтых прылад — невядома.

Калі дадаць у намаляваную намі звычайную карціну яшчэ такі неабходны кампанент, як самаробныя сталы для гульні ў «казла» — дык «кампазіцыя» будзе амаль завершаная.

Адкуль жа бяруцца аднастайныя дзіцячыя пляцоўкі, басейны, у якіх ніколі не бывае вады, пыльныя спартыўныя комплексы, розныя платы, вялікія заасфальтаваныя плошчы? Адкуль бяруцца тут, у зусім новых раёнах, традыцыі і прынцыпы афармлення асабістага невялічкага прыватнага дворыка? Бо і століκі для «казлістаў», і скрыні з пяском, і цесната, з якой панатыканы на газонах кусты і кветкі, — усё гэта адтуль, з прыватнага дворыка за высокім плотам.

Архітэктар, калі праектуе новы раён, намагаецца, каб яго архітэктурнае і функцыянальнае вырашэнне было цесна звязана з добраўпарадкаваннем. Ён прадугледжвае і пляцоўку для спартыўных гульняў, і прыгожы і ўтульны садзік, і пешаходныя сцяжынкі з гігіенічных бетонных пліт. Архітэктар-азеляніцель мяркуе засадзіць газоны шматгадовымі травамі, разнастайнымі дрэвамі...

Потым за справу бяруцца будаўнікі. Яны выконваюць усё, што прадугледзеў архітэктар, але... Замест плакучых вербаў з'яўляюцца таполі альбо ясені. На спартыўнай пляцоўцы павінна быць правільна ўкатаная роўная паверхня, але гравію пад рукой не знайшлося, і замест яго проста прыкаталі гліну. Не хапіла цэменту — і замест бетонных пліт сцяжынкі залілі асфальтам.

У дамы прыехалі жыхары — і настаў этап, на якім справу добраўпарадкавання падхопліваюць дваровыя актывісты. Спачатку яны бяруцца за азеляненне, мяркуючы, што чым больш зеляніны — тым лепей. Некалькі груп дрэў, пасаджаных па праекце архітэктара, здаецца ім недастаткова. І таму жыхары самастойна садзяць яшчэ сотні дрэў, кустоў, кветак. Робяць гэта без усякага ўліку ландшафту, пад шнурок. Потым з'яўляюцца славутыя стаўбы для бялізны — і не дзе-небудзь, а якраз там, дзе прадугледжана спартыўная пляцоўка, будуюцца агароджы і — можна лічыць, што двор гатовы, добраўпарадкаваны...

І вось аўтар праекта трапляе сюды і бярэцца за галаву: ад яго задумы нічога не засталося.

Але я не хачу, каб у чытача склалася ўяўленне, што архітэктары заўсёды заклапочаны тым, як будзе выглядаць двор. Той прыклад, які я прывёў вышэй — даволі рэдкі. Часцей за ўсё архітэктары ідуць шляхам найменшага супраціўлення. Возьмем для прыкладу двары Зялёнага Луга. Не надта ж паклапаціліся тут пра тое, каб закласці прыгожыя пагоркі, прывабныя і ўтульныя зялёныя закуткі, выкарыстаць паркавую альбо дэкаратыўную скульптуру. Я ўжо не кажу пра тое, што просты валун з абамшэлымі ад часу бакамі таксама мог бы быць упрыгожаннем двара. А між тым свабодная планіроўка, якую зараз ужываюць у праектаванні жылых масіваў, сама патрабуе такога падыходу да добраўпарадкавання, яна дазваляе наблізіць двор да прыроды. І хто ж, як не архітэктары павінны быць у добрай згодзе з канструктарамі малых архітэктурных форм.

Дзеці любяць гуляць з вадой, але знайдзіце ў нашых дварах хоць адзін басейн, штучны раўчук, фантан... Калі і знойдзеце, дык, як правіла даўным даўно абсохлы, бо ў домаўпраўленні адключылі ад яго ваду, лічачы, відаць, усе гэтыя прылады безгаспадарчымі. Дзеці любяць гуляць у хованкі, альбо ў казакоў-разбойнікаў, але хавацца ў дварах няма дзе, акрамя як у пад'ездах альбо за сметніцамі. Дзецям трэба лазіць, лётаць, скакаць, але ў дварах толькі платы ды альтанкі, падобныя на бастыёны.

Канкрэтны спіс неабходных у двары прылад можна павялічыць яшчэ і яшчэ, але не ў гэтым галоўнае. Галоўнае ў тым, каб звярнуць увагу на разбуральную сілу самацёку ў добраўпарадкаванні нашых двароў.

Відаць, нельга ўсю работу па добраўпарадкаванні цалкам даручаць будаўнікам, нельга спадзявацца празмерна і на актывістаў домаўпраўлення. Яны могуць зрабіць шмат, але іх трэба накіроўваць, вучыць на прыкладах. А прыкладаў у нас няма. Нават у цэнтральным дзіцячым парку ў Мінску няма чаму павучыцца ў галіне арганізацыі дзіцячага вольнага часу.

Не дзіва, што дамавыя камітэты дзейнічаюць па-аматарску. Я зусім не хачу іх у нечым абвінаваціць. Наадварот, яны зрабілі наш горад зялёным, яны настойваюць, каб не зразалі бульдозерам сады пры расчыстцы старых раёнаў, яны робяць усё, каб стварыць у сваім двары сапраўды ўтульны і зялёны куточак, але ж яны не спецыялісты і таму робяць шмат памылак, якія з цягам часу вельмі цяжка выпраўляць.

Многа людзей укладае працу ў добраўпарадкаванне сваіх двароў, але каэфіцыент карыснага дзеяння, як бачым, невялікі... Відаць, трэба архітэктарам, мастакам, педагогам, псіхолагам як след узяцца за гэтую справу. Відаць, трэба весці спецыяльныя тэарэтычныя распрацоўкі, стварыць праектныя майстэрні, якія б займаліся пытаннямі знешняга выгляду двароў.

Патрэбен кантроль спецыялістаў, накшталт аўтарскага нагляду архітэктараў, за дзеяннямі актывістаў домаўпраўленняў. Патрэбны, відаць, пісаныя і няпісаныя правілы для кожнай групы работнікаў, якія займаюцца і будуць займацца вялікай справай добраўпарадкавання двароў...

Двор — выхаваўчае асяроддзе, яго магчымасці вельмі вялікія, і пускаць гэтыя магчымасці на самацёк нельга.

НАШЫ майстры МАСТАЦТВА

АГІТАТАР, ПРАПАГАНДЫСТ

КАЛІ прыгадваеш створанае Лівам Юльевічам Кролем, у памяці ўзнікаюць творы вельмі разнастайныя. І ў кожным так ці інакш адлюстроўваецца яго творчае крэда, яго мастацкая індывідуальнасць.

Л. Кролю яшчэ ў канцы 20-х гадоў даводзілася супрацоўнічаць з такімі майстрамі савецкай сцэнаграфіі, як А. Тышлер, Н. Шыфрын. Паступова набываў ён творчы вопыт—якія б розныя ні былі афармленыя ім пазней спектаклі («Канец дружбы», «Кветка шчасця», «Іспанцы», «Вялікая сіла», «Два лагеры», «Несцерка» і многія іншыя), мы пераконваемся, што мастацкае вырашэнне кожнага з іх—вынік глыбокага асэнсавання драматургічнай асновы, пошукаў выразнай формы яе ўвасаблення.

У тыя гады, калі Л. Кроль толькі пачынаў творчы шлях цяжка было сказаць, куды яго больш цягне—да тэатра ці да мастацкага афармлення экстэр'ераў і інтэр'ераў... Дарэчы, творчая няўрымслівасць, імкненне працаваць у такіх, здавалася б, розных галінах захавалася ў мастака і па сённяшні.

А пачынаў у тэатры. Першай значнай работай Л. Кроля было сцэнічнае афармленне драматычнай паэмы «Гірш Лекерт» у Харкаўскім тэатры, дзе ён у канцы 20-х гадоў працаваў асістэнтам і памочнікам мастака.

Затым—пасля прыезду ў 1930 г. у Мінск—значнай творчай работай Л. Кроля быў архітэктурны праект і ўнутранае афармленне павільёна друку на Усебеларускай выстаўцы. Гэта адказнае заданне мастаку даручылі як пераможцу ў конкурсе. А перамога не была выпадковай. Л. Кроль тады меў ужо за плячыма немалы вопыт: з 1924 года ён афарміў шмат рабочых клубаў, чырвоных куткоў, спектакляў драматычных гурткоў, спрабаваў сілы і ў праектаванні мэблі. Практычная работа і заняткі ў мастацкай студыі, на курсах павышэння кваліфікацыі дапаўнялі адно другое.

1935 год. Л. Кролю даручаецца афармленне інтэр'ера бібліятэчнага сектара Мінскага Дома Чырвонай Арміі, які тады будаваўся. Пазней пад кіраўніцтвам архітэктара Л. Лангбарда Кроль праектаваў і іншыя інтэр'еры гэтага будынка, а таксама мэблю для яго.

1939 год. Мастак, які паспяхова працуе ў галіне афармлення інтэр'ераў і мэблі, адчувае вострую патрэбу праверыць свае здольнасці і набыты вопыт у галіне сцэнаграфіі. Ён прымае ўдзел у конкурсе на лепшае афармленне оперы Туранкова «Кветка шчасця». Творча супрацоўнічае з рэжысёрам І. Шляпянавым. Вынік гэтага супрацоўніцтва—добры: спектакль быў паказаны ў Маскве ў часе Першай дэкады беларускага мастацтва.

Якую б работу ні даводзілася выконваць (святочнае афармленне горада або стварэнне мастацкага аблічча спектакля, фарміраванне экспазіцыі выстаўкі або мэбля для канкрэтнага інтэр'ера),—мастак заўсёды застаецца самім сабой, захоўвае вернасць сваім творчым прынцыпам: мастацкі прыём павінен быць абгрунтаваны задумай.

Узяць хаця б святочнае афармленне гарадскіх вуліц і плошчаў. Выбар сродкаў тут павінен як мага больш поўна выявіць актуальнасць сучасных падзей, іх важнасць, а таксама адносіны мастака да падзей і спосабаў іх асэнсавання ў афармленні. І мы бачым у такіх работах Л. Кроля іх галоўную вартасць — агітацыйнае ўздзеянне. І яно тым большае, чым лепш удавалася Л. Кролю пазбегнуць непатрэбных дэталяў, завастрыць увагу на самым галоўным.

Сярод найбольш цікавых работ гэтага плана можна назваць афармленне гарадскога сквера ў Мінску (на рагу вуліц Савецкай і Энгельса) да свята 1 мая 1935 года на тэму «СССР—ударная брыгада сусветнага пралетарыяту». Разам з вопытнымі калегамі В. Алтуф'евым і Ц. Кіпнісам Л. Кролю ўдалося ў гэтай рабоце выразна выявіць характэрнае ў жыцці Савецкай краіны 30-х гадоў—энтузіязм, духоўны ўздым народа.

Гаворачы пра творчасць Л. Кроля, нельга абмінуць такую прынцыповую ўдачу, як выкананае разам з мастаком Татліным афармленне павільёна БССР на Усесаюзнай сельскагаспадарчай выстаўцы ў Маскве ў 1938 годзе. Яно падкрэслівала якасныя змены ў жыцці беларусаў за гады Савецкай улады, месца рэспублікі ў краіне, яе непарыўную сувязь з эканомікай і культурай братніх рэспублік.

Такое шырокае поле дзейнасці, у Л. Кроля ў галіне афармленчых работ, магло б цалкам задаволіць іншага мастака. А яго неадольна вабіў і тэатр. Тэатральнае мастацтва патрабуе прынцыпова іншага падыходу да вобраза, іншых сродкаў выяўлення задумы. І трэба сказаць, што ў гэтай галіне творчае аблічча Л. Кроля выяўляецца досыць актыўна. Ён умее выбраць галоўнае, характэрнае, найбольш выразнае. Мастак перакананы, што ў сцэнаграфіі вельмі патрэбнае абагульненне, тыпізацыя. Важна вызначыць таксама меру ўмоўнасці.

Ці ж няпраўда, цяжка сабе ўявіць афармленне п'есы А. Астроўскага «Гарачае сэрца» без канкрэтызацыі, дэталізацыі. Л. Кроль, афармляючы гэты спектакль, здолеў абагульніць усё. Ён, па сутнасці, калі так можна сказаць, канкрэтызаваў абставіны формай, перадаў настроем. А праз настрой адчуваецца эпоха.

Традыцыі беларускага народнага тэатра, яго нацыянальную своеасаблівасць Л. Кроль удала інтэрпрэтуе, арыгінальна афармляючы п'есу В. Вольскага «Несцерка» ў тэатры імя Якуба Коласа. Гэты спектакль быў паказаны ў Маскве ў час Дэкады беларускага мастацтва ў 1954 годзе.

Скажу яшчэ пра адзін вельмі істотны бок творчасці мастака—пра плакат.

З 1965 года Л. Кроль—старшыня плакатнай секцыі Саюза мастакоў Беларусі. Ён аддаў шмат энергіі развіццю ў рэспубліцы гэтага аператыўнага і масавага віду мастацтва. Вырашаны яны лаканічна, з улікам спецыфікі агітацыйнага ўздзеяння плаката на гледача. На думку Л. Кроля, асноўныя рысы савецкага плаката—сіла, высакароднасць ідэй і глыбіня іх раскрыцця. Дарэчы, гэта датычыць лепшых плакатаў самога мастака. Прыгадаем, напрыклад, шырока вядомы плакат «У В'етнаме», які абышоў многія краіны. Тут пераканаўча раскрываецца сапраўднае аблічча амерыканскага імперыялізму праз трапна знойдзенае кампазіцыйнае рашэнне, праз абраныя сімвалы: дзяржаўны амерыканскі флаг заценены чалавечым чэрапам...

Пра тэматыку і форму плакатаў Л. Кроля сведчаць хаця б такія яго работы 60-х гадоў, як палітычныя плакаты—«Будзем пільныя», «На варце міру», рэкламныя — «Ансамбль танца», «Сімфанічны аркестр».

Шмат працуючы ў галіне плаката, не забывае мастак і інтэр'еры. Сярод афармленчых работ апошняга часу—інтэр'еры Мінскага гадзіннікавага завода.

Калі гаворыш з Л. Кролем—чалавекам, якому нядаўна споўнілася шэсцьдзесят гадоў і ў якога за плячыма багаты творчы шлях, калі звяртаешся да яго твораў, адчуваеш выразнасць яго грамадзянскіх і творчых пазіцый.

Ён многа працуе. І зарука поспеху мастака—у штодзённым творчым гарэнні, у імкненні да найбольш дасканалай рэалізацыі задум.

Р. БАДЗІН.

ВОДГУКІ, АДКАЗЫ

КРЫТЫКА ПРЫЗНАНА ПРАВІЛЬНАЙ

Як паведаміў рэдакцыі сакратар Вілейскага райкома КП Беларусі У. Кляшняк, артыкул нашага спецкарэспандэнта Л. Лявонава «Палац пабудавалі. А далей?» («Літаратура і мастацтва» ад 11 ліпеня г.г.) абмяркоўваўся на савеце раённага аддзела культуры і нарадзе культасветработнікаў раёна. Крытыка ў артыкуле прызнана правільнай.

Каб ажывіць работу Сцешыцкага клуба, яго загадчыку Б. Казубскаму прапанава стварыць савет клуба, наладзіць кантакты з мясцовай інтэлігенцыяй, прыцягнуць яе да культурна-асветнай работы. Артыкул абмяркоўваўся таксама на камсамольскім сходзе калгаса імя Чарняхоўскага. Намечана рад мер, якія дадуць магчымасць арганізаваць работу гурткоў мастацкай самадзейнасці.

Яшчэ 30 мая г.г. бюро Вілейскага РК КПБ слухала пытанне «Аб рабоце праўлення калгаса імя Чарняхоўскага па выкананні рашэнняў сакавіцкага (1965) Пленума ЦК КПСС». Сакратару партыйнай арганізацыі было ўказана на сур'ёзныя недахопы ў масава-палітычнай рабоце. Бюро патрабавала ад кіраўніцтва арцелі ў бліжэйшы час ліквідаваць усе недахопы.

«ПОЛЫМЯ»

Жнівеньскі нумар часопіса адкрываецца вялікай падборкай вершаў Сяргея Грахоўскага. У нумары друкуецца таксама аповесць Аркадзя Марціновіча «Першае каханне».

У гэтым годзе шырока адзначаецца 200-годдзе заснавальніка ўкраінскай класічнай літаратуры Івана Пятровіча Катлярэўскага. Раздзелы з паэмы «Энеіда», перакладзенай на беларускую мову народным паэтам Аркадзем Куляшовым, таксама змешчаны на старонках восьмага нумара.

Мужнасці і адвазе савецкіх сапёраў, што прымалі ўдзел у абясшкоджванні мінных палёў у Алжыры, прысвечаны нарыс Барыса Комскага «Сапёр Іван Шчэрба».

«Ля вытокаў» — так называецца артыкул Вадзіма Круталевіча пра нараджэнне і станаўленне Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі. У нататках «З майго падарожжа» Сцяпан Александровіч расказвае пра паездку ў Польшчу і Чэхаславакію.

Разгляду першых артыкулаў тлумачальнага слоўніка беларускай мовы прысвечаны артыкул Алеся Каўруса «Тлумачальны слоўнік беларускай мовы».

Багаты, як заўсёды, раздзел «Крытыка і літаратуразнаўства». Тут артыкулы Уладзіміра Юрэвіча «Роздум над паэтычнай Ленініянай», Алеся Звонака — «Творчы набытак паэта» (да выхаду ў свет двухтомніка Антона Бялевіча), Яўгеніі Умецкай — «Два прачытанні Дуніна-Марцінкевіча».

У раздзеле «Сярод кніг» чытач знойдзе рэцэнзіі Івана Сачанкі на «Кнігу пра ленінскую публіцыстыку» М. Я. Ціхоцкага, Міхася Яроша — на «Станаўленне беларускай паэмы» М. А. Лазарука, Фёдара Яфімава — на кнігу вершаў Васіля Віткі з серыі «Бібліятэка беларускай паэзіі», Генадзя Шупенькі — на новы зборнік апавяданняў Яўгена Васілёнка «Вячэрняя размова», Івана Ралько — на кнігу Вячаслава Рагойшы «Паэтыка Максіма Танка», Сымона Падокшына — на манаграфію Э. К. Дарашэвіча «Аніёл Доўгірд — філосаф эпохі асветы».

Кнігу апавяданняў Віктара Дайліды рэцэнзуе Рыгор Шкраба, пра новы зборнік вершаў «Жнівень слоў» (выдавецтва «Ніва») беларускага паэта Алеся Барскага, які жыве і працуе ў Народнай Польшчы, гаворыцца ў рэцэнзіі Уладзіміра Гніламёдава. Нядаўна выдавецтва «Навука і тэхніка» выпусціла ў свет кнігу беларускага гісторыка прафесара А. Залескага «У тыле ворага». Пра яе піша Мікола Якубоўскі.

Заканчваецца нумар раздзеламі «Хроніка» і «Новыя кнігі».

«БЕЛАРУСЬ»

Нумар адкрываецца артыкулам А. Дзмітрука «Форум барацьбітоў за шчасце чалавецтва» — аб міжнароднай Нарадзе камуністычных і рабочых партый.

У часопісе чытач знойдзе і матэрыялы, прысвечаныя У. І. Леніну: «Павінен быць высланы...» П. Ткачова — пра першыя гады рэвалюцыйнай дзейнасці вялікага правадыра і В. Жучкевіча «Імя Леніна на карце Радзімы» — пра гарады, пасёлкі і вёскі нашай краіны, якія носяць імя Леніна.

Пад рубрыкай «Пяцігодка, год чацвёрты» часопіс друкуе нарыс М. Досіна «Лукомль, гарачае лета». Сучаснаму жыццю рэспублікі прысвечаны нарыс І. Капыловіча «Палескі чарадзей», а таксама шматлікія інфармацыі: «На шляху да элеватара» М. Пятровіча, «Артэка» малодшы брат» В. Лукіна, «Запрашае «Узыход» І. Кармалітавай, «У майстроў барысаўскага шкла» А. Шаўні.

Аб былых падпольшчыках, барацьбітах за вызваленне Заходняй Беларусі, сённяшніх актыўных будаўніках новага жыцця — вялікі нарыс А. Бажко «Чырвоны відук».

Героям антыфашысцкага падполля і партызанскага змагання супраць акупантаў, В. А. Калошыну і П. І. Кірылаву, прысвечаны нарысы М. Сузалава «Пяцьдзесят і адзін» і В. Аркашова «Сустрэча з ветэранам».

Часопіс змяшчае нарыс Л. Мірачыцкага «Край майго маленства» — пра дзіцячыя гады геніяльнага польскага паэта Адама Міцкевіча.

З літаратурных матэрыялаў часопіс друкуе апавяданне Н. Кедалавай «Пад воблакамі», апавяданне-быль Е. Лось «Пераўвасабленне», вершы А. Бялевіча, С. Грахоўскага, Ю. Свіркі, Г. Шутэнкі (пераклала з рускай мовы А. Гранчык) і гумарыстычныя вершы М. Скрыпкі.

Майстар спорту СССР В. Літвінаў расказвае на старонках часопіса пра хлопчыка з Вілейкі Уладзіслава Салею, які стаў рэкардсменам краіны па бегу на сто метраў.

Артыкул М. Модэля «Крокі да майстэрства» прысвечаны выхаванцу Беларускага харэаграфічнага вучылішча, заслужанаму артысту БССР Л. Чахоўскаму.

З нагоды 125-годдзя І. Я. Рэпіна часопіс друкуе артыкул І. Баса «Сярод наддзвінскіх лугоў», з якога чытач уведае, што вялікі рускі мастак некаторы час жыў і працаваў на Віцебшчыне.

Журналіст Б. Гардзееў выступае ў часопісе з дарожнымі нататкамі пра Балгарыю.

У раздзеле «Новыя кнігі» — кароткія рэцэнзіі Б. Усцінава на кнігу В. Панкратава «Дыялектыка станаўлення і развіцця камуністычнай фармацыі», І. Аношкіна на зборнік вершаў В. Матэвушава «Начны дождж», Ул. Лаўрова на аповесць В. Хомчанкі «Чырвоныя хвалі» і М. Сталярова на кнігу гумарыстычных апавяданняў М. Чавускага «Чаму ж не смяяцца».

І як заўсёды, шмат разнастайных звестак у раздзелах «Кароткія парады», «У сшытак кулінарам», «З народных рэцэптаў», «Гартаючы пажоўклыя старонкі», «Адкрыта, вынайдзена, зроблена...»

«МАЛАДОСЦЬ»

У восьмай кніжцы часопіса — новыя вершы Уладзіміра Скарынкіна, Ніны Мацяш, Юрася Свіркі, Сцяпана Гаўрусёва, Яўгена Замерфельда, Леаніда Дайнекі і Ніны Галіноўскай.

З празаічных твораў — аповесць Антона Бялевіча «Авеяныя легендамі», апавяданні Вольгі Іпатавай «На апошнім прыпынку» і «Кватарантка» — Паўла Ткачова.

Друкуецца таксама гістарычная быль «Бронзавая магіла» — Паўла Кабзарэўскага і Пятра Юрэвіча ў перакладзе з рускай мовы Міхася Стральцова.

Сярод публіцыстычных матэрыялаў часопіса — рэпартаж Аляксандра Мызнікава «Электрычнае сэрца Беларусі» — пра будаўніцтва ў рэспубліцы адной з буйнейшых у нашай краіне і самай магутнай у Еўропе Лукомльскай дзяржаўнай электрычнай станцыі.

Старшы навуковы супрацоўнік Дзяржаўнага музея БССР Яўген Васільеў у артыкуле «Рэдкая паштоўка» піша пра знаходкі, звязаныя з імем У. І. Леніна; памяці Героя Савецкага Саюза Сяргея Романа прысвячаецца артыкул Уладзіміра Смірнова «Вогненны рубеж».

У часопісе пад назвай «Мінск, год 1994» змешчана інтэрв'ю з намеснікам старшыні Мінскага гарвыканкома І. І. Ляўко; творчасці мастака Арлена Кашкурэвіча прысвяціў свой артыкул Уладзімір Караткевіч; пра ўрачоў з Мінскага сурдалагапедычнага дыспансера, што змагаюцца за вяртанне хворых людзей у свет гукаў, у свет гаворкавага слова, расказвае Васіль Святлоў у рэпартажы «Вяртанне ў свет слова».

Друкуецца таксама рэцэнзія Зянона Пазняка «Галоўны герой — Брэхт» на спектакль «Што той салдат, што гэты» ў пастаноўцы тэатра імя Янкі Купалы, інтэрв'ю Аляксея Гардзіцкага з вядомым украінскім пісьменнікам Андрэем Малышкам, артыкул Анатоля Казловіча пра маладую беларускую паэзію. Пра падарожжа па родным краі гаворыць у сваіх нататках Уладзімір Бутараў. Майстар спорту СССР Валеры Літвінаў у артыкуле «Узмужненне» расказвае пра спартыўныя дасягненні студэнта факультэта фізічнага выхавання Гомельскага універсітэта Яўгена Гаўрыленку.

Тэматычна разнастайны матэрыял змешчан у раздзелах часопіса «Бюро ветлівасці» і «Усмешкі маладосці», а таксама ў раздзелах па шахматах і шашках.

Сцяпан ГАЎРУСЁЎ

(«Маладосць»)

■ ■ ■

Прастрочаны праменнямі прысады,
Абстрыжаны сумётамі кусты,
Але пазнаеш месца, дзе з засады
Чужынцаў хцівых падпільноўваў ты.

Перамяшчаюцца палі і дрэвы
Марудней за ўспаміны, але ўсё ж
Былога асцярожныя павевы
У пільным сэрцы абуджаюць дрож.

Гараць сляды тваіх начных паходаў,
І ты іх аддаеш для юнакоў —
З прэзідыумаў урачыстых сходаў,
Сярод палёў і ў цэхах ля станкоў.

КАПЕНГАГЕН. РУСАЛАЧКА. Малюнак Ю. ПУЧЫНСКАГА. («Беларусь»).

Ніна ГАЛІНОЎСКАЯ

(«Маладосць»)

ПОЛЬКА

Цэлы дзень дзяўчаты ў полі
Тонкі-гонкі лён палолі.
Ломіць спіны, ломіць рукі...
А баян рассыпаў гукі —
Ламату як бы зняло,
Ногі ў танец павяло.
Эх ты, полечка-паненка,
Беларуская ўраджэнка!
Ад вясёлай жвавай полькі
Не баліць спіна нікольні.
Выкрабляюць цуды пары.
Разрумяніліся твары.
У музыкі пот цячэ,
А яны:
— Яшчэ, яшчэ!
Ах, ты, полечка-паненка,
Беларуская ўраджэнка!

Уладзімір СКАРЫНКІН

(«Маладосць»)

СЦЮАРДЭСЫ

Перад люстрам
узаб'юць начос,
Азнаёмяць
з вышынёй палёту.
Важна праплываюць
па самалёту,
У руках трымаючы
паднос.
А за імі —
позіркі мужчын,
Як заўсёды,
неадчэпным роем.
І ў дзяўчат
для кепскага настрою
Проста не знаходзіцца
прычын.
Сняцца ім
узвышаныя сны,
Кампліменты ім
не назаляюць.
І сваю пілотку
уяўляюць
Іншы раз
каронаю яны.

Сяргей ГРАХОЎСКІ

(«Полымя»)

ЭКЗАМЕН

Сіберны сівер свішча на Вянцы,
І неба ў белым пер'і пасінела.
Шпакі, цяпла і сонца пасланцы,
Купаюцца і ціўкаюць нясмела.

Здаўна трывогі ў кожнага свае.
І вось пара для клопатаў настала:
Класічная гімназія здае
Апошнія экзамены на сталасць.

Сціскае шыю форменны каўнер,
І хмурыцца высокі лоб, гарачы —
Раней за ўсіх Ульянаў і цяпер
Рашыў алгебраічныя задачы.

Зірнуў у вокны. Неба запялі
Засохлыя сукі, нібыта краты,
Між імі раптам вочы ажылі
Старэйшага — павешанага — брата.

Экзаменатары глядзелі, як сычы,
І аднакласнікі баяліся сустрэчы,
А ён маўчаў, і толькі уначы
Уздрыгвалі натруджаныя плечы.

Цяпер чужых ён ведаў і сваіх,
Што пазнаюцца толькі ў няшчасці,
І плечы падужэлі, а на іх
Яшчэ так многа прыйдзецца
ускласці.

З Вянца Ульянаў углядаўся ўдаль
І бачыў спіны з жоўтымі тузамі.
Ён здаў усе прадметы на медаль,
А вытрымаў на Леніна экзамен.

ХВІЛІНА МАЎЧАННЯ

Хвіліна маўчання. Хвіліна
маўчання.
Вартуе скупая сляза цішыню.
Толькі на ветры
Жывым хваляваннем
Б'ецца гарачае сэрца агню.

Вочы прыплюшчы і памаўчы —
Слухай святую хвіліну маўчання:
Спяць ленінградцы, спяць
масквічы,
Сібіракі, украінцы, мінчане.

Разам палеглі яны у абдымках —
Сейбіт і дойлід, каваль і паэт.
Сонца і неба засланыя дымам,
Глеба асела, рассыпаўся свет.

Сейбіту свежай запахла раллёю,
Дойлід аслеп ад дзівоснай красы,
Выкаваў сонца каваль над зямлёю,
Песня скацілася кропляй расы.
І цішыня,
Цішыня,
Цішыня —
Кроўная спіць у абдымках радня.

Маці, не плачце,
Вашыя дзеці
Вечна жывымі сузор'ямі свецяць.
Вецер пялёсткі над плошчаю
кружыць,
Косы завеяны чэрвеньскай
сцюжай,
Сцюжай далёкага чорнага года,
Пылам паходаў і соллю паходаў —
Муж не вярнуўся,
Сын не вярнуўся.
Плачуць прысады па ўсёй
Беларусі.

Людзі, маўчыце толькі хвіліну!
Людзі, па стратах і марах радня,
Думаць павінны, адказваць
павінны
За сонца і стронцый наступнага
дня.
Людзі, маўчыце. Не болей
хвіліны!

ЧУЖАЯ ВЯСНА

Іскрыліся на зломах крыгі,
Па плыні пасівелых вод
Павольна адыходзіў з Рыгі
Услед за сонцам цеплаход.

Ён рассякаў салёны вецер,
Туман і золкую імжу,
І з нас ніводзін не прыкмеціў,
Як перарэзалі мяжу.

Здалёк халоднае світанне,
Няпэўнае ў сваіх правах,
Крычала чайкамі ў тумане
На камяністых астравах.

І ад натугі ў кожнай хвалі
На грыве выступіла соль,
І выплываў з размытай далі
Спічастым прывідам Стакгольм,

Нявымецены, непрыбраны,
Заспаны і амаль пусты.
Нам толькі кланяліся краны,
І выгіналіся масты.

Дзесятак мытнікаў старанных
Шукалі, але не знайшлі
Таго у нашых чамаданах,
Што мы ў сэрцах берaглі.

Высокія сухія шведы
На вуліцах з усіх бакоў
Іржавыя веласіпеды
Вялі, нібыта ганчакоў.

Па плітах цокалі абцасы,
Крычаў газетчык навіну,
А школьніцы гулялі «ў класы»
І звонка клікалі вясну.

Як жураўлі на доўгіх лапках,
Шпацыравалі спакваля
Гвардзейцы ў мядзведжых шапках
Каля палаца караля.

Па плошчы галубы снавалі,
Ішоў пануры чалавек.
І дзіўна, як суіснавалі
Касмічны і мінулы век.

Упершыню адчулі боль мы
І смутак па сваёй вясне,
Калі на вуліцы Стакгольма
Ляцеў вільготны майскі снег.

Малюнак І. Давідовіча да аповесці Антона Бялевіча «Авеяныя легендамі» («Маладосць»).

Юрась СВІРКА

(«Беларусь»)

БАЛАДА ПРА ПОМНІК

Маналог партызана

Я чую з падзямельнай цішыні,
Я чую з падзямельнай цемры:
Зубілы угрызаюцца у камень...
Калі ж удасца ажывіць мяне,
Прашу:
Мяне каменным не рабіце.

Цішэй ля скроняў стукайце
зубілам —
Адтуль струменем можа
хлынуць кроў.
І галаву мне тугa не бінтуйце:
Ніхто ў баі не перавязваў раны.
І валасы, што склеены крывёю,
Не высякайце пліткаю
зляжалай,
Няхай прасушыць вецер іх
лагодны.

Акамянелых губ —
Не высякайце:
Яны ж даўно яе не цалавалі.
Вачэй падслепаватых не
рабіце —
Ім трэба бачыць ворагаў сваіх.
Гранату у руцэ
Не пакідайце:
Я ўсе закінуў у бліндаж
варожы.
Не высякайце пальцаў,
Што не гнуцца, —
Як я галоўку сынаву пагладжу!
І ногі не прыкоўвайце
к граніту,
Дайсці мне трэба да свайго
парога...

Леанід ДАЙНЕКА

(«Маладосць»)

■ ■ ■

Узыходзіць сонца, узыходзіць,
На кустах смяецца, на траве.
Раніцы блакітны параходзік
Да далёкай прыстані плыве...

Крыкнуў певень радасна і звонка.
Як на троне, певень на страсе...
Хлопчык перасмешлівы Лявонка
Бацьку ў поле снеданне нясе.

Над зямлёю курчацца аблокі.
Ён ідзе, не спешвае хады.
І яму да сталасці далёка.
Яшчэ далей, пэўна, да бяды.

Ён павінен вырашыць сягоння
Таямніцу неба і зямлі:
Хто ў слупах вуркоча тэлефонных!
Пчолы там вядуцца ці чмялі!

Да слупоў ён вухам прыпадае.
Слухае. Гудуць на ўсе лады,
У нябачных далях прападаюць
Звонкія тугія праўды.

Ім не раз бядой трывожыць сэрца.
А пакуль — гуляй сабе малы.
А пакуль — няхай табе здаецца,
Што жывуць тут пчолы і чмялі.

Вольга Іпатава

НА АПОШНІМ ПРЫПЫНКУ

Апавяданне

(«Маладосць»)

Я вярталася з камандзіроўкі. На апошнім прыпынку перад Гроднам у невялікім гарадку Скідзелі ў наш пуставаты аўтобус, збіўшыся ў задніх дзвярах, хлынуў гаманкі гурт кабет. І бабулькі ў тоўстых плюшавых кацавейках, і маладжавыя кабеты з вялізнымі клункамі, — мусіць, на базар, — і дзяўчаткі з высока ўзбітымі прычоскамі, — усе спяшаліся заняць вольнае месца.

Перада мной на сядзенне старанна ўзбіраўся тоўсценькі, у ружовым экскланазым касцюмчыку трохгадовы хлопчык. Беленькая шапачка з'ехала на патыліцу, смешны кучаравы чубок узмакрэў. Падхапіўшы хлопчыка пад пахі, я ўсцягнула яго на сядзенне. Ён адразу ж памкнуўся да расчыненага акенца. Старая, у пацёртым чорным паліто, кабета падала яму вялікую шакаладку.

— Схавай, Толічак, — ціха сказала яна малому, — з'ясі, калі яна не будзе бачыць... Не паспеўшы разабрацца, каго ж яны баяліся, я ўбачыла, што шакаладка паляцела ў лужыну.

Маладая раззлаваная жанчына з грукатам засунула шыбіну. І дзіўна — ні хлопчык, у якога так нечакана вырвалі з рук ласунак, ні старая за акном не вымавілі ні слова. Толькі ў малога скрывіліся вусны, але не заплакаў. Кабета вінавата згорбілася і адышлася ад аўтобуса.

Маладзіца павярнулася. Элегантны чорны касцюм, дарагія «шпількі»...

— Бо-ожа, ты, Гэ-эля?! — устрапянулася я, пазнаўшы колішнюю сяброўку.

Пятнаццаць гадоў назад Гэля была няскладнае, непрыгожае дзяўчо. Толькі вочы ў яе былі такія ж самыя — вялікія, зеленаватыя, як вінаградзіны. З ёю тады мала хто сябраваў — можа таму, што яна была занадта затоенай і ціхай. Мы ведалі, што Гэлін бацька загінуў на фронце, а маці кінула яе маленькай, але гэта нікога не дзівіла — усіх нас вайна разлучыла з бацькамі. Кожны меў нешта сваё перажытае і набалелае. Мы былі дзетдомаўцы.

Іншы раз, знайшоўшы ў дзетдоме дачку ці сына, прыязджала чыя-небудзь маці. Тады ўсе мы былі ўзбуджаныя і начамі плакалі і крычалі: «Мама!» Спачатку пачынаў плакаць хтонебудзь адзін, а потым галасіла ўся спальня: «Мама! Мама!..»

Толькі, здаецца, не плакала адна Гэля. Яна зацята маўчала. Але аднойчы, калі рослая, чырвоная ў твары Верка Крылова абазвала яе падкідышам, Гэля залілася слязьмі і кінулася на Верку з кулакамі. Мы ледзь адарвалі яе ад Крыловай.

З таго часу нават хлопцы пабойваліся чапаць Гэлю. І невядома чаму мы, дзяўчаткі, пачалі стараніцца яе таксама. Гэля адчувала гэта і хадзіла з нейкім зацятым гонарам.

Аднойчы, скончыўшы рыхтаваць урокі, я заняла ўтульную нішу між акном і шафай і разгарнула растрапаную «Каралеву Марго». Да мяне падышла Гэля.

— Валя, ты паможаш мне?

— А што такое?

— Хачу ў нядзелю паехаць у Скідэль... — Гэля памаўчала і дадала: — Хачу ўбачыць сваю маці...

У мяне з рук выпала кніжка.

— Ты паедзеш да яе-е?! Нашто?

Гэля маўчала.

— Адкуль ты ведаеш яе адрас?

— Зайшла да дырэктара, а на стале ляжала мая асабістая справа. Покуль нікога не было, паспела прачытаць... Ва-алечка, пае-едзем са мной... Адной страшна!.. Ды з выхавацельніцамі ты ўмееш хітрыць...

І праўда — ні ў каго з нашых хлопцаў і дзяўчат не было столькі вынаходніцтва, каб збегаць ў горад, як у мяне. Да нас ужо прыходзіла нешта дарослае. Употай адна ад адной мы спыняліся, разгладжвалі бровы і завівалі на палец пасмачкі над ілбом. Уцякалі ў горад, каб прайсціся пад руку, нібы дарослыя, і забегчы ў парк паглядзець на танцы. Мы ўжо саромеліся хадзіць па вуліцы ў страі, саромеліся, калі вулічныя падшыванцы крычалі нам услед: «Інкубатарныя! Інкубатарныя! Цып-цып!..»

«Інкубатарныя», бо на ўсіх нас былі аднолькавыя карычневыя сукенкі, а ў хлопцаў — сінія касцюмчыкі.

Нашыя дзяўчаткі не хацелі ўжо разам з усімі хадзіць у кіно, стараліся паглядзець фільм адны. А выхавацельніцы страшэнна баяліся адпускаць нас куды-небудзь без нагляду, і прыходзілася хітрыць, каб вырвацца на гэтыя дзве гадзіны.

Якую прычыну знайсці цяпер, каб ехаць у Скідэль? Гэта ж не дзве гадзіны?.. Трэба было нешта выдумаць, каб ніхто не ўстрывожыўся, што нас цэлы дзень няма ў дзетдоме.

— Едзем... — сказала я яшчэ няўпэўнена.

І вось, у старанна адпрасаваных сукенках, з мокрымі ад хвалявання далонямі, мы сышлі на гэтым самым аўтобусным прыпынку. На нас, апранутых па-дзетдомаўску, аглядаліся людзі, а нам здавалася — яны ведаюць, што мы ўцяклі. Дрыготкім голасам Гэля, нарэшце, спыталася ў нейкага дзядзькі пра тую вуліцу, дзе жыла яе маці. Вуліца якраз была блізка, і мы неўзабаве падышлі да невялічкай хаты з адчыненымі вокнамі. Фарба на іх пааблупілівалася. Хрыплыя мужчынскія галасы заглушаў пранізлівы жаночы голас:

Называ-аюць мяне не-кра-сі-іваю-у...

Мы адчынілі дзверы. Тоўсты, рыжы, даўно няголены дзядзька ляніва хрумстаў агурок. Ля яго сядзеў чарнявы хлапец. Худая з ускалмачаным жоўтым перманентам і ярка нафарбаванымі вуснамі жанчына, абапершыся локцем на стол, вяла песню. У пакоі стаяў цяжкі і востры пах самагонкі і тытуню. На ложку, на камодзе валяліся пакамечаныя сукенкі.

Першым нас заўважыў чарнявы хлапец.

— Во, папаўненне прыйшло! — закрычаў ён і падняў бутэльку.

Няголены дзядзька павярнуўся. Гаспадыня змоўкла, узняла потны твар і насцярожана спытала:

— Вам чаго, дзеўкі?!

Я памкнулася да стала, але Гэля мяне апярэдзіла.

— Мама! — выціснула яна з сябе.

Жанчына ўсхапілася. Твар яе пабялеў і нібы схуднеў, вусны сціснуліся ў злой грымасе. Мы міжволі адступілі. А яна, азіраючыся на чарнявага з нейкім страхам, ішла проста на нас і крычала, нібы апраўдвалася:

— Якая я вам мама?! Ты бач іх — знайшлі маці!.. Прэч адгэтуль!..

Не магу ўжо ўспомніць, як мы дайшлі тады да аўтобуснай станцыі. Толькі тут Гэля нібы прачнулася.

Яна бегла па шашы, спатыкалася і зноў бегла. Я дагнала яе каля старой вярбы. Гэля ўпала на зямлю і заплакала. Плакала? Не, не тое слова. Яна захлыналася, дрыжэла і калацілася. Белы яе бант развязаўся, ускудлачаныя валасы рассыпаліся па мокрай і бруднай сукенцы. Я не суцяшала яе. І чым было суцешыць той вялікі боль расчаравання і крыўды?

Цяжка было і мне.

У дзетдоме вучылі верыць у людскую шчырасць і справядлівасць і казалі, што ў свет трэба ісці з адкрытым і ясным сэрцам. У кожнага з нас была свая, далёка схаваная крыўда, але яна ішла ад мінулага, даўно перажытага. І вось першы раз я сустрэлася з гэтым невядомым і далёкім ад мяне светам, з якога іншы раз у наш дзетдом прыходзілі хлопчыкі і дзяўчынкі. Спачатку яны лічыліся «цяжкімі» і ўцякалі з дзетдома, але заўсёды вярталіся і, звыкшыся з нашым, крышку адгароджаным ад усякіх нягод, жыццём, рабіліся «сваімі».

А Гэля ўсё плакала. І, нарэшце, я таксама не вытрымала. І мы, абняўшыся, раўлі ўголас, захлынаючыся ад слёз, як плачуць толькі дзеці.

У дзетдом вярнуліся сяброўкамі. Моўчкі паслухалі нудныя «натацыі» дырэктара, разглядаючы ўзор на прыгожых шпалерах, якімі быў абклеены яго кабінет. Толькі нікому не ўдалося выведаць, дзе ж мы былі ў той дзень. І самі болей ніколі не гаварылі пра паездку. Толькі, прачынаючыся ноччу, я бачыла, як на ложку, асветленым вулічным ліхтаром, не спала Гэля і нерухома глядзела ў столь. Яна зрабілася яшчэ больш маўклівай, стала часта заседжвацца ў нашай швейнай майстэрні: шытво памагала ёй думаць аб сваім.

Праз два гады, скончыўшы сямігодку, яна паехала ў брэсцкае вучылішча, якое выпускала швачак. І больш я не бачыла Гэлі. І вось спаткала зноў у аўтобусе на скідэльскім прыпынку.

Я трымала на руках яе беленькага і тоўсценькага Толіка, ды прывыкала да новага, што з'явілася ў Гэлі — жаночай прывабнасці, упэўненасці. Мы пра многае гаварылі, не ўспаміналі толькі пра яе маці. Я ўсю дарогу думала: «Няўжо тая старая кабета — Гэліна маці?..»

Перад самым Гроднам Гэля ціха спыталася:

— Ты пазнала яе?

Толькі цяпер я ўпэўнілася, што мая жахлівая здагадка была праўдай. Старая, згорбленая кабета была той самаю худою ў жоўтых кудзерках маладзіцаю, Гэлінай маці.

— Калі летась мяне накіравалі ў Скідэль працаваць, я спачатку адмаўлялася. А потым згадзілася — не хацела спрачацца з начальствам... — спавядалася Гэля. — І дарма. Яна цяпер нам праходу не дае. Колькі разоў прыходзіла, прасіла дараваць... Жыве адна. Вельмі любіць унука, просіцца, каб дала ёй пагадаваць яго. А я не магу дараваць ёй...

Гэля гаварыла пра ўсё гэта з затоенай і набалелай крыўдай, не паднімаючы вачэй. А мне ўспомнілася шакаладка і згорбленая старая кабета, што асталася на аўтобусным прыпынку ў Скідэлі. Я спыталася:

— І не шкада табе, Гэля?

— Шкада-а?! А яна мяне шкадавала?! А яна мяне... — Гэля захлыналася, ліхаманкава падбіраючы словы.

А мне здалося, што не мяне, а сябе яна старалася пераканаць у нечым. І што прыехала яна працаваць у Скідэль не толькі таму, што не хацела псаваць адносіны з начальствам...

Антон БЯЛЕВІЧ

(«Беларусь»)

ШТО МНЕ ТРЭБА?

Мне трэба надзённага хлеба
Акрайчык маленькі зусім;
Высокае, чыстае неба
І яснае сонца на ім.

І цёплыя ліўні, і вецер,
І смолкі вішнёвае смак;
Прыціхлы, прытомлены
вечар,
Світанак — бадзёры юнак;

Спацелы на поплаве
поўдзень,
Што сена складае ў стагі;
І песень, і радасці поўнай,
І воблачка ціхай тугі;

І светлыя думы, і мары,
І новы нязведаны шлях;
І самы мой верны таварыш
Вялікага Леніна сцяг.

Ніна МАЦЯШ

(«Маладосць»)

■ ■ ■

Не рабіце мне скідак.
Ніколі. Ні ў чым.
Не рабіце,
калі не жадаеце скрыўдзіць
...Прыбівае да водмелі
на няпэўны спачын
аслабелыя,
сонцам прашытыя крыгі.
Але ў пашчу бурлівую
зноў рашуча
штурхне
іх
крутое плячо
акрыянага берага!..
Не рабіце мне скідак,
паверце ў мяне,
як рака
у вясну гэту шчыра
паверыла.

«НЕМАН» № 8

Жнівеньскі нумар часопіса адкрываецца вершамі І. Шклярэўскага. Публікуюцца ў ім таксама новыя вершы Б. Спрынчана.

Часопіс заканчвае друкаваць раман І. Шамякіна «Снежныя зімы» (пераклад А. Астроўскага). З празаічных твораў у нумары змешчаны яшчэ аповесць С. Варкова «Выходжу на баявы курс» — з часоў Вялікай Айчыннай вайны і лірычныя замалёўкі Ул. Кудзінава.

У раздзеле «Публіцыстыка» — артыкул Л. Ляонава «Сад ты наш, бацюхна».

Пад рубрыкай «У свеце навукі» змешчаны артыкул В. Хліманава — пра тое, як кібернетыка дапамагае ўстанавіць медыцынскія дыягназы. У раздзеле «Мастацтва» — артыкулы С. Міско і Н. Манохіна працягваюць дыскусію аб сучасным беларускім тэатры.

Часопіс змясціў рэцэнзіі І. Дзянісавай на два зборнікі вершаў Д. Кавалёва «Азімыя» і «Зялёны дым», Л. Смілавіцкага на кнігу «Салдатамі былі ўсе», І. Клімашэўскай на кнігу Б. Клейна «Знойдзена ў архіве».

НАШ СЯБАР З МАЛДОВЫ

ДА 60-годдзя ЭМІЛІЯНА БУКАВА

Нядаўна ў нас у Мінску быў Эмілян Букаў.

Чарнявы, надзвычай рухавы, вясёлы і жыццярадасны, ён рабіў на ўсіх уражанне яшчэ зусім маладога чалавека.

Мы пацікавіліся: «Колькі ж вам, Эмілян Несцеравіч?» «Неўзабаве шэсцьдзесят стукне...»

Так, сёння ў нашага сябра, вядомага малдаўскага паэта Эміліяна Букава шасцідзесяцігадовы юбілей.

Ён пачаў пісаць вершы даўно, яшчэ ў канцы дваццатых гадоў. Радзіма паэта—Бесарабія— у той час, аж да 1940 года, была пад уладаю манархічнай Румыніі. Гэтым нібы прадвызначалася асноўнае гучанне паэзіі Эміліяна Букава: ужо ў ранніх яго вершах пераважае матыў вызвалення народа ад спрадвечнай эксплуатацыі, сацыяльнага і палітычнага прыгнёту. «Я ваш мастак, я ваш паэт»,— заявіў ён звяртаючыся да народных мас Бесарабіі.

І таму не было нічога нечаканага ў тым, што першы паэтычны зборнік Букава «Праца кіпіць», выдадзены ў 1932 годзе без указання сапраўднага імя аўтара, быў тут жа канфіскаваны румынскай сігуранцай.

Трэба, зрэшты, адзначыць, што ў ранніх вершах Э. Букава быў прыкметны налёт сентыментальнасці пры адлюстраванні народных пакут. Лірычны герой яго паэзіі часам выглядаў пакутнікам і часцей бяссільна наракаў на сваю пакутніцкую долю, чым пратэставаў супраць прыгнёту.

Але ўжо ў 1934 годзе паэт кідае кліч: «Далоў маўчанне!».

З гэтага часу вершы Букава становяцца рэхам народнага абурэння і пратэсту, паэтычным выказваннем рэвалюцыйнага настрою працоўных мас, палымяным заклікам да дзейснай, актыўнай барацьбы.

І якраз у гэты час Букаў бярэ сабе ў настаўнікі У. Маякоўскага. І гіпербалізм вобразаў, і насычаная метафарычнасць, і ўмоўнасць сюжэта, і гранічная напружанасць інтанацый, і пафас выкрыцця ненавіснай буржуазнай рэчаіснасці — усё гэта ішло ад «паэта, гарлапана, завадатара».

Новую старонку ў паэтычнай і жыццёвай біяграфіі Букава азнаменавалі падзеі лета 1940 года. У дзень вызвалення Букавіны і ўз'яднання яе з Савецкай краінай Букаў напісаў «Маладосць» — гімн светлай будучыні малдаўскага народа.

У гады Айчыннай вайны Букаў зброяю слова змагаўся за выгнанне з роднай зямлі гітлераўскіх полчышчаў. Ён ведаў і верыў, што яго радзіма зноў атрымае свабоду і шчасце.

З таго часу мінула амаль чвэрць стагоддзя. І ўсе гэтыя гады Букаў — і як паэт, і як дзяржаўны дзеяч — жыў і жыве думкамі аб народзе, яго клопатамі і справамі, радасцямі і хваляваннямі. Створана ім за гэты час шмат. Значную эстэтычную каштоўнасць маюць паэмы Букава пасляваенных гадоў. Іх каля дзесятка. Асабліва цікавыя «Краіна мая» (1947) і «Горад Рэут» (1957).

Лепшай рэччу Букава мне ўяўляецца «Сказ пра Андрыеша». Тут шмат сапраўднай паэзіі, натхнёнай выдумкі ў духу народна-казачнай творчасці. І сам галоўны герой, пастушок Андрыеш выступае носьбітам народнай адвагі, гераізму і мудрай знаходлівасці.

У імя рэальнага ажыццяўлення і перамогі гэтых высокіх этычных і сацыяльных прынцыпаў, якія актыўна сцвярджаюцца ўсім мастацтвам сацыялістычнага рэалізму, нястомна творыць сёння адзін з лепшых прадстаўнікоў шматнацыянальнай савецкай паэзіі — малдаванін Эмілян Букаў.

У дзень яго шасцідзесяцігоддзя пажадаем паэту новых перамог у творчасці, здароўя і нязгаснай душэўнай маладосці.

Ф. КУЛЯШОЎ,
доктар філалагічных навук.

ШТО ТАКОЕ САРАБІСТЫКА?

30 000 слоў і словазваротаў будзе ў лужыцка-руска-нямецкім слоўніку, сумеснае выданне якога намецілі выдавецтва «Советская энциклопедия» і баўцэнскае выдавецтва «Дамовіна» (ГДР). Завершана шасцігадовая работа ўкраінскага вучонага—загадчыка кафедры славянскай філалогіі Львоўскага універсітэта Канстанціна Трафімовіча і лужыцкіх лінгвістаў Павола Фелькеля і Фрыда Міхалка.

Лужыцкія сербы, нешматлікі славянскі народ, жывуць з X стагоддзя на тэрыторыі Паўднёвай Германіі, паміж Эльбай і Нейсе. Урад Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі даў лужычанам магчымасць развіваць сваю культуру, мову, звычаі. Створаны педагагічны і навукова-даследчы інстытуты, пачатковыя і сярэднія школы з выкладаннем на лужыцкай мове, дзяржаўны ансамбль народнага фальклору, выдаюцца свае газеты і часопісы.

Пашыраюцца сувязі лужыцкіх вучоных з калегамі з сацыялістычных краін. У прыватнасці, з лінгвістамі і гісторыкамі Львоўскага дзяржаўнага універсітэта імя Івана Франка, дзе шырока вывучаюцца мова і літаратура лужыцкіх сербаў — сарабістыка. Для студэнтаў-славістаў уведзены абавязковы курс верхнелужыцкай мовы. Пяць гадоў назад універсітэцкае выдавецтва выпусціла першы ў Савецкім Саюзе падручнік верхнелужыцкай мовы, яго аўтарам быў дацэнт Канстанцін Трафімовіч. Разам са славяназнаўцам Уладзімірам Маторным ён падрыхтаваў да друку «Нарысь па гісторыі лужыцкай літаратуры». Львоўскі часопіс «Жовтень» і выдавецтва «Каменяр» рэгулярна публікуюць пераклады вершаў лужыцкіх паэтаў Юрыя Брэзана, Юрыя Коха, Кіто Лорэнса і іншых.

Выхад у свет фундаментальнага лужыцка-руска-нямецкага слоўніка будзе вельмі істотным укладам у вывучэнне самабытнай культуры і мовы лужыцкіх сербаў.

Іван ЭТКАЛА,
(АДН).

ПА СЛЯДАХ РЭПІНСКІХ РАБОТ

Быў у жыцці Ільі Яфімавіча Рэпіна час, калі Беларусь займала ў яго душы значнае месца. У маёнтку Здраўнева пад Віцебскам выдатны мастак стварыў цікавыя, запамінальныя палотны: «Дуэль» і «Паляўнічы», «Асенні букет» і славуты «Беларус»... Для нас надзвычай цікава і дорага ўсё, што створана І. Рэпіным на нашай зямлі. А створана было, мабыць, не так мала, як мы пакуль што ўяўляем.

Вось некаторыя факты пра паасобныя малавядомыя рэпінскія работы.

Перш за ўсё пра хатнюю насценную галерэю 1812 года.

Як прыгадвае былы супрацоўнік Віцебскай Камісіі па ахове помнікаў старажытнасці і мастацтва А. Жудро, пасля Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі ў доме Рэпіна ў Здраўневе было вырашана адкрыць школу. Загадваць гэтай школай прапанавалі дачцы мастака Таццяне Ільінічне. Ёй і сям'і яе дачкі далі ў доміку пакой. Улетку, у канікулы, Таццяна Ільінічна звычайна ездзіла ў госці да бацькі. Паехала яна і ўлетку 1920 года. Якраз у гэты час школу раманталі, бялілі. Калі дачка мастака вярнулася, высветлілася, што загінулі каштоўныя работы, на якія рамонтнікі па сваёй недасведчанасці не звярнулі ўвагі. Гэта былі партрэты Напалеона I і Аляксандра I, намаляваныя клеевай фарбай на каміне, а ўздоўж сцяны — эпізоды вайны 1812 года. Пра гэтую хатнюю галерэю ніхто не ведаў. Зразумела, пасля пабелкі ўратаваць галерэю было ўжо нельга. Ёсць усе падставы меркаваць, што тэмы некаторых рысункаў (а можа і большасці) былі звязаны з ваеннымі падзеямі на тэрыторыі Віцебскай губерні. Вядома, што мастак, які пазнаёміўся з працамі А. Сапунова, меўся пісаць на тэму Айчыннай вайны 1812 года на Віцебшчыне.

Аляксей Парфёнавіч Сапуноў, вядомы віцебскі гісторык, збіраў творы мастацтва, пераважна рускіх майстроў жывапісу. Рэпін сябраваў з А. Сапуновым. Мабыць, рэпінскія творы былі і ў сапуноўскай калекцыі, лёс якой пасля смерці гісторыка невядомы.

Сярод работ Рэпіна, створаных на Віцебшчыне, ёсць і два абразы. Лёс гэтых абразоў таксама пакуль што невядомы. А гісторыя іх стварэння такая. У Здраўневе разам з мастаком жыў яго бацька Яфім Васільевіч. У 1893 годзе ён памёр. Рэпін пахаваў бацьку на царкоўных могілках у суседняй вёсцы Слабада, для якой і напісаў два мастацкія абразы. Што гэта былі за абразы? Пра што расказвалі? Дзе яны цяпер? Гэтыя пытанні даўно трывожаць даследчыкаў творчасці Рэпіна. Пасля доўгіх пошукаў сёе-тое ўдалося даведацца.

Як вынікае з гістарычнай даведкі Слабады, «чэрвеня 20 дня 1894 года Слабадская царква атрымала ў дарунак ад славутага мастака прафесара Акадэміі мастацтваў Ільі Яфімавіча Рэпіна яго ўласнай работы па-мастацку напісаны на цынкавай дошцы мясцовы абраз Спасіцеля, для захавання якога ад псавання ім жа набыта шкло». У тым жа дакуменце чытаем, што «17 студзеня 1896 года Ілья Яфімавіч Рэпін, згодна з абяцаннем, ахвяраваў сваёй работы мясцовы абраз Божай Маці, напісаны на цынку». Адзначым, што мастак паставіў адзіную ўмову: абразоў ніколі і ніхто не павінен падпраўляць, паднаўляць або перапісваць, апрача яго самога.

На першым з названых абразоў, даўжыня якога амаль метр, быў Ісус Хрыстос у белым адзенні, у цярновым вянку. У адной руцэ яго чаша, а ў другой — кавалак хлеба. На другім абразе, даўжыня якога больш за паўметра, — Божая Маці ў выглядзе «смуглявай жанчыны поўдня», на руках у яе трох-чатырохгадовы Ісус, які падняў руку.

Адзначым таксама, што Ільі Яфімавічу Рэпіну прыпісваюць аўтарства яшчэ аднаго абраза — «Маленне аб чашы», які захоўваўся да 1931 года ў царкве вёскі Курына, непадалёку ад Здраўнева і Слабады.

З архіўных матэрыялаў мы ведаем, што ў 1931 годзе, пасля закрыцця царквы ў Слабадзе, Віцебскі гісторыка-культурны музей прымаў захады, каб два рэпінскія абразы ўключыць у свой збор. Ці атрымаў музей гэтыя работы мастака, — пакуль што невядома.

Мабыць, з цягам часу можна будзе даведацца больш дэталёва пра лёс гэтых работ вялікага мастака, звязаных з істотнай старонкай яго біяграфіі, той старонкай, якая была перагорнута на беларускай зямлі.

Аркадзь ПАДЛІПСКІ.
Віцебск.

ДА ЮБІЛЕЮ КАТЛЯРЭЎСКАГА

У выдавецтве «Беларусь» падпісана да друку паэма І. П. Катляроўскага «Энеіда» ў перакладзе на беларускую мову. Паэма выйдзе да 200-годдзя з дня нараджэння выдатнага ўкраінскага пісьменніка, якое будзе адзначацца па рашэнні ЮНЕСКО ва ўсім свеце. Пераклаў твор на беларускую мову народны паэт Беларусі Аркадзь Куляшоў.

Загадчык кафедры беларускай літаратуры Гомельскага універсітэта прафесар П. Ахрыменка і дацэнт В. Ахрыменка падрыхтавалі да друку работу «І. П. Катлярэўскі і сусветная літаратура», якая таксама выйдзе да юбілею.

ПІКАСО І ТЭАТР

У парыжскім выдавецтве «Серкль д'Ар» выйшаў зборнік, прысвечаны творчасці Пікасо ў галіне тэатра. У кнізе шмат яшчэ не публікаваных дакументаў, звязаных з творамі Пікасо для тэатра або навеяных ім. Дзейнасць вялікага майстра ў гэтай галіне здзіўляе незвычайнай разнастайнасцю — дэкарацыі, касцюмы, партрэты і замалёўкі акцёраў, музычантаў, танцоўшчыц і г. д. Пачынаючы з першых перыядаў сваёй мастацкай эвалюцыі — эпохі блазнаў «ружовай» і «блакітнай» серый,— Пікасо заўсёды меў цягу да тэатра, якому прысвечаны многія яго карціны.

Пікасо стварае дэкарацыі для балетных і тэатральных спектакляў і такім чынам робіць значны ўплыў на мастацкую канцэпцыю рэжысёраў і на пастаноўку п'ес.

У прадмове да зборніка асвятляюцца складаныя і разнастайныя аспекты супрацоўніцтва Пікасо з дзеячамі тэатра, а таксама праводзіцца аналіз змешчаных у зборніку 450 рэпрадукцый.

«Новости ЮНЕСКО»

Кутох калекцыянера
ЮБІЛЕЙНЫЯ МАРКІ

5 жніўня 1969 года споўнілася 125 гадоў з дня нараджэння Ільі Яфімавіча Рэпіна (1844—1930) — вялікага рускага мастака-рэаліста, творчасць якога знамянуе сабой адну з вяршынь развіцця рускага жывапісу XIX стагоддзя.

Рэпін быў адным з найвялікшых дзеячоў Таварыства перадзвіжнікаў, якое аб'яднала перадавыя дэмакратычныя сілы рускага мастацтва. Да юбілею вялікага жывапісца Міністэрства сувязі СССР выпусціла арыгінальную шматкаляровую серыю паштовых марак буйнага фармату, падрыхтаваную да друку мастакамі Віктарам Піменавым і Аляксандрам Разанцавым. На пяці мініяцюрах — фрагменты сусветна вядомых палотнаў І. Я. Рэпіна.

Адкрывае серыю марка «Бурлакі на Волзе» коштам чатыры капейкі. Стварэнне гэтай карціны, закончанай у 1873 годзе, паставіла мастака ў першыя рады барацьбітоў за новае, дэмакратычнае мастацтва. Пасля паездак на Волгу і працяглых назіранняў за жыццём бурлакоў Рэпін стварыў яркае хвалюючае палатно, якое выкрывае эксплуатацыю людзей працы і паказвае сілы, затоеныя ў народзе.

На другой марцы ўзноўлена вядомая карціна Рэпіна «Не чакалі» (1884 год). Яе сюжэт — вяртанне дадому ссыльнага рэвалюцыянера. Намінал маркі—шэсць капеек.

Мастацтва партрэта, адзначанае глыбінёй сацыяльна-псіхалагічных характарыстык, займала важнае месца ў творчасці Рэпіна. Марка з «Аўтапартрэтам» мастака, выкананая ў спалучэнні карычневага і чорнага колераў, з'яўляецца кампазіцыйным цэнтрам ўсёй серыі, што падкрэсліваецца і вертыкальным размяшчэннем малюнка. Намінал яе — дзесяць капеек.

Карціна «Адмаўленне ад споведзі» (1885 год), рэпрадукцыя з якой змешчана на 12-капеечнай марцы, працягвае рэвалюцыйна-дэмакратычную тэму творчасці Рэпіна. Драматызм сцэны, у якой паказаны подзвіг асуджанага на смерць барацьбіта з царызмам, падкрэсліваецца цёмным каларытам, кантрастам асветленай фігуры прыгаворанага і змроку камеры.

Завяршае серыю рэпрадукцыя гістарычнага палатна Рэпіна «Запарожцы» (1891 год). Гэта яркая, аптымістычная, поўная гумару карціна, якая адлюстравала незвычайную разнастайнасць характараў і тыпаў. Намінал маркі — 16 капеек.

Святочную ўрачыстасць усёй серыі надае акаймаванае залацістай рамкай факсіміле мастака і даты яго жыцця — 1844—1930, размешчаныя ў левым ніжнім кутку малюнка. У цэнтральнай марцы серыі ў рамку ўзяты сам «Аўтапартрэт», а факсіміле з датамі дадзены ў больш буйным маштабе непасрэдна пад ім.

Серыя надрукавана афсетным спосабам на мелаванай паперы. Зубцоўка — грабеньчатая. Памер марак па перфарацыі — 37 на 52 міліметра. Нумары па каталогу — 3818, 3819, 3820, 3821, 3822.

Людміла КЕЛІМ,
(АДН).

ЖНІВЕНЬ. ПРЫПАР...

Фотаэцюд Ул. КРУКА.

ТЭЛЕБАЧАННЕ

8 жніўня

Першая праграма. 10-00 — навіны (М). 10-15 — для дзяцей. «Цуды прыроды». «Дом Брэма». Дакументальны фільм (М). 10-30 — Г. Успенскі. «Норавы Расцяраевай вуліцы». Тэлевізійны спектакль. Частка 2-я (М). 12-00 — для школьнікаў. «Сто задум двух сяброў» (М). 12-30 — у эфіры — «Маладосць». «Звязда». Трансляцыя на Маскву. 15-35 — праграма перадач. 15-40 — для дзяцей. «Прыгоды Арцёмкі». Мастацкі фільм. 17-00 — навіны (М). 17-10 — «Экран збірае сяброў». Перадача з Ташкента. 18-10 — «Панарама навін». 18-25 — «Час Радзімы». «СССР на будоўлі». Усесаюзны рэпартаж (М). 19-45 — праграма каляровага тэлебачання. На IX Усесаюзнай летняй спартакіядзе прафсаюзаў СССР. Мастацкая гімнастыка (М). 21-00 — «Эстафета навін» (М). 21-45 — лаўрэаты Ленінскай прэміі. Кампазітар Арам Хачатуран. 22-25 — месячнік савецка-в'етнамскай дружбы. «У адзіным страі — да вялікай мэты!» Па матэрыялах міжнароднай Нарады камуністычных і рабочых партый у Маскве. 23-05 — «Сказ пра халопа Нікішку». Фільм-балет. Перадача з Ленінграда. 23-50 — «Толькі факты» (М).

9 жніўня

Першая праграма. 8-55 — праграма перадач. 9-00 — «Гімнастыка для ўсіх» (М). 9-45 — навіны (М). 10-00 — «Будзьце шчаслівыя». Музычная вясёлая праграма (М). 10-30 — «Навука — вытворчасці». Тэлевізійны часопіс (М). 11-00 — тэлевізійны рабочы клуб. «МАЗу — чвэрць стагоддзя». 12-00 — «Тыдзень планеты». Міжнародны агляд. 12-20 — «Музычная шкатулка». 12-30 — «Размова ў райкоме». Пра работу партыйнай арганізацыі Фрунзенскага раёна. 13-30 — для дзяцей. «Алёша Пціцын выпрацоўвае характар». Мастацкі фільм. 14-40 — «Будаўнік». Святочны выпуск тэлечасопіса. 15-30 — «Чалавек зямлі маёй». «Максімаўна». Тэленарысы. 16-00 — праграма каляровага тэлебачання. 1. Для дзяцей. «Казка пра шэрую зорачку, залатую рыбку і брыдкае качаня». Прэм'ера тэлевізійнага спектакля. 2. Мультпанарама (М). 17-30 — фестываль шматсерыйных савецкіх і зарубежных мастацкіх фільмаў. «Падпольны фронт» (Польшча). 1-я серыя (М). 18-00 — праграма каляровага тэлебачання. Урачыстае адкрыццё IX Усесаюзнай летняй спартакіяды прафсаюзаў СССР (М). 18-30— чэмпіянат СССР па футболе. «Спартак» (М). — «Нефтчы» (Баку) (М). 21-00 — «Ленінізм — сцяг нашай эпохі. «Супрацоўніцтва, народжанае сацыялізмам» (М). 21-30 — праграма каляровага тэлебачання. 1. «Каралеўская рэгата». Мастацкі фільм. 2. «Госці сталіцы». Канцэрт народнага артыста СССР Р. Бейбутава (М).

Другая праграма. 11-00 — «Аб'ектыў». Тэлевізійны клуб кінааматараў. Перадача з Рыгі. 12-00 — «Веды» (М). 12-30 — «Здароўе». Навукова-пазнавальная праграма. Перадача з Адэсы 13-00 — «Стваральнікі». «Мой завод—мая сям'я». Перадача з Ленінграда. 13-30 — «Фізкультура і спорт». Тэлевізійны часопіс (М). 14-00 — прызёры III Усесаюзнага фестывалю тэлевізійных фільмаў. «Двое ў пустыні». (Туркменія) (М). 15-20 — у эфіры — «Маладосць». Перадача з Харкава. 20-00 — для школьнікаў. «Першае падарожжа». Тэлевізійны фільм. 20-20 — «Чараўніца з града Кіцежа». Фільм-канцэрт.

10 жніўня

Першая праграма. 8-55 — праграма перадач. 9.00 — «На зарадку станавіся!» (М). 9-15 — навіны (М). 9-30 — для школьнікаў. «Будзільнік». Перадача з Данецка. 10-00 — «Музычны кіёск» (М). 10-30—для школьнікаў. «64×100». Шахматна-шашачны клуб (М). 11-30 — «Скарбы Ленінграда». «Твоих оград узор чугунный»... Перадача з Ленінграда. 12-00 — для школьнікаў. «Прывітанні нашых сяброў». Перадача з Варшавы. 12-45 — навіны (М). 13-00 — «Сельская гадзіна» (М). 14-00 — праграма каляровага тэлебачання (М). 15-30 — «Сёння — Дзень будаўніка» (М). 16-00 — канцэрт майстроў мастацтваў для будаўнікоў (М). 16-30 — для воінаў Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту. Перадача з Ташкента. 17-00 — фестываль шматсерыйных савецкіх і зарубежных мастацкіх фільмаў. «Падпольны фронт». 2-я, 3-я, 4-я серыі (М). 18-20 — навіны (М). 18-30 — праграма каляровага тэлебачання. «Клуб кінападарожнікаў» (М). 19-30—праграма каляровага тэлебачання. Чэмпіянат СССР па футболе. «Тарпеда» (М).— «Дынама» (Кіеў). У перапынку — навіны (М). 21-15 — «Сем дзён». Міжнародная праграма (М). 22-00 праграма каляровага тэлебачання. «Вольны вецер». Мастацкі фільм (М). 23-30 — «Спартыўны дзённік» (М).

У САЮЗЕ ПІСЬМЕННІКАЎ СССР

Як паведамілі ў сакратарыяце праўлення Саюза пісьменнікаў СССР, 31 ліпеня г. г. Кузняцоў А. В. за здраду Радзіме, здраду справе сацыялізма і за палітычнае і маральнае двурушніцтва выключаны з Саюза пісьменнікаў.

МАСТАЦТВА НА ТЫМ БАКУ

АМЕРЫКА СМЯЕЦЦА З СЯБЕ

Абрахам Радрыгес, рабкваліфікаваны пуэртарыканскі рабочы, — цэнтральны персанаж новага амерыканскага фільма «Попі», які дэманструецца цяпер у трох нью-йоркскіх кінатэатрах.

Абрахам Радрыгес — удавец. У яго — двое сыноў, аднаму з іх 10, другому 12 гадоў. Абрахам працуе, выконваючы любую работу, якая трапляецца: мые посуд, чысціць скляпы, каб атрымаць магчымасць выбрацца разам са сваімі сынамі з Эль Барыо — бруднага прадмесця Усходняга Гарлема, размешчанага менш чым у адной мілі ад фешэнебельных жылых дамоў на Парк-авеню і 5-й авеню. Але перад ім не адкрываецца ніякага прасвету. Яго сыны Джуніор і Луіс, ролі якіх іграюць хлапчукі з пуэртарыканскіх трушчоб, растуць у доме, дзе цячэ дах, сярод пацукоў і прусакоў, наркаманаў і злодзеяў, якімі кішыць гэты раён, міжволі ўбіраючы ў сябе ўсё дурное, што яны бачаць наўкол.

Аднойчы Абрахаму прыходзіць у галаву цудоўная думка. Прыбіраючы посуд у банкетнай зале нью-йоркскага атэля «Хілтон», ён чуе ўрыўкі размовы ўдзельнікаў банкета. Ганаровымі гасцямі на банкеце былі кубінскія контррэвалюцыянеры. Усе яны — дагледжаныя, элегантна апранутыя людзі, такія ж далёкія ад Эль Барыо, як і ад Месяца.

Абрахам думае: калі б мае сыны выдалі сябе за кубінскіх эмігрантаў: яны выбраліся б з Эль Барыо, атрымалі добрую адукацыю. Ім памаглі б багатыя амерыканцы, якія любяць кубінскіх контррэвалюцыянераў, але не звяртаюць ніякай увагі на беднякоў з Эль Барыо.

Не трацячы часу Абрахам пачынае рыхтаваць сваіх хлопчыкаў да таго, каб яны выдалі сябе за кубінцаў. Прачытаўшы кнігі пра Кубу, ён прымае рашэнне выдаць іх за бежанцаў з маленькай рыбацкай вёсачкі на паўночным узбярэжжы вострава. Ён пераказвае сынам усё, што яму вядома пра гэтую вёску, вельмі строга загадвае ім гаварыць толькі паіспанску, вучыць іх абыходжанню з маленькай лодкай.

Калі ўсе прыгатаванні закончаны, ён едзе са сваімі сынамі ў Маямі, а адтуль вядзе іх на суседні пусты пляж. Там яны некалькі дзён пякуцца на сонцы, каб загарэць і выглядаць так, як павінны выглядаць бежанцы пасля падарожжа на маленькай маторцы з Кубы да Маямі. Затым ён пасылае хлапчукоў у дарогу на арандаванай ім маторцы. Ён гаворыць ім, што цераз 25 міль у іх скончыцца бензін, але несумненна іх падбярэ якое-небудзь судна, што будзе праходзіць міма. У іх будуць бачыць юных герояў і дадуць ім увесь той камфорт і прывілеі, якімі карыстаюцца кубінскія контррэвалюцыянеры ў ЗША. Яны назаўсёды пакінуць Эль Барыо.

Хітры разлік Абрахама спраўджаецца. Яго сыны, змучаныя пякучым сонцам і смагай, былі выратаваны суднам, што праходзіла міма, і дастаўлены ў бальніцу Маямі. Яны аказваюцца ў цэнтры ўвагі ўсёй краіны. Іх акружаюць высокапастаўленыя службовыя асобы, урачы, урадавыя прапагандысты. Іх закідваюць цацкамі і кветкамі. Газеты пад буйнымі загалоўкамі праслаўляюць маленькіх герояў, якія цудам выратаваліся з Кубы.

Аднак бацька і хлопчыкі так любяць адзін аднаго, што ў іх не хапае больш сіл містыфікаваць грамадства. Фільм заканчваецца вяртаннем дзяцей у брудны Эль Барыо.

Гэта — «адна з самых забаўных, самых арыгінальных і самых гуманных кінакамедый ЗША за апошнія гады, — піша рэцэнзент газеты «Нью-Йорк таймс» Х. Томсан. — Усё гэта так, але падаплёкай камедыі з'яўляецца трагедыя тых, хто асуджаны жыць у Эль Барыо».

Г. ФРЫМЕН,
карэспандэнт ТАСС.
Нью-Йорк.

СВАБОДА ТВОРЧАСЦІ ПА-АНГЛІЙСКУ

Англійскі парламент намераны цалкам зняць апошнія абмежаванні на масавы продаж парнаграфічнай літаратуры. Як паведаміла газета «Сандзі таймс», члены парламента ад усіх партый падрыхтоўваюць законапраект, згодна з якім любыя законы, якія так ці інакш перашкаджаюць распаўсюджанню і без таго вялікага патоку парнаграфічнай і садысцкай літаратуры, павінны быць ліквідаваны. У цяперашні час паліцы кніжных магазінаў і газетныя кіёскі забіты кнігамі і друкаванымі выданнямі вельмі сумніцельнага зместу, а распаўсюджвальнікі такога роду літаратуры не звяртаюць ніякай увагі на абмежаванні, якія яшчэ дзейнічаюць. Зняццё ж іх прывядзе да яшчэ большага патоку нічым не прыкрытай парнаграфіі.

Некалькі месяцаў назад пад маркай абароны «свабоды творчасці» быў адменены «кантроль над прыстойнасцю» ў тэатрах. І адразу на сцэнах англійскіх тэатраў з'явіліся пастаноўкі, дзе адкрытая вулічная лаянка перамяжоўваецца са стрыптызам. Такое «мастацтва» ўсё больш выцясняе сапраўды таленавітыя творы сучасных аўтараў і класіку.

Па сведчанні сацыёлагаў і псіхолагаў, шырокі паток кніг, п'ес і кінафільмаў, якія прапаведуюць амаральнасць, секс і насілле,— адна з прычын росту злачынстваў і распусты ў краіне.

А. ДРАХЛОЎ,
карэспандэнт ТАСС.
Лондан.

РАСІСТЫ БАЯЦЦА ПРАЎДЫ

Непрыемны сюрпрыз чакаў галандскіх кінаапаратараў Леа Коала і П. Ван Дэн Боса пасля вяртання на радзіму з Радэзіі. Дома яны нечакана ўбачылі, што зняты імі дакументальны фільм пра Радэзію безнадзейна сапсаваны: плёнка была засвечана рэнтгенаўскімі промнямі, а гук скажоны пры дапамозе асобай магнітнай апаратуры. Між тым апаратары захоўвалі знятыя кінаплёнкі ў нумары атэля, а ключ заўсёды насілі з сабой...

Каму і навошта спатрэбілася знішчаць кінафільм? Адказаць на гэта пытанне не цяжка, калі ўспомніць гісторыю паездкі галандскіх апаратараў у Радэзію — гісторыю, пра якую Коал і Бос самі расказалі журналістам пасля вяртання на радзіму.

Спачатку радэзійскае міністэрства ўнутраных спраў наадрэз адмовілася выдаць галандцам дазвол на здымкі дакументальнага фільма. Пасля таго, як апаратары ўсё ж дабіліся дазволу, улады ўсяляк перашкаджалі іх рабоце. Калі Коал і Бос накіраваліся для здымак у афрыканскі квартал сталіцы Радэзіі — Солсберы, іх арыштавала паліцыя.

Нягледзячы на ўсе перашкоды, апаратарам тым не менш удалося зняць фільм, разлічаны больш чым на дзве гадзіны, які расказвае пра расавую дыскрымінацыю ў Радэзіі і бядотнае становішча карэнных жыхароў гэтай краіны. Быў зафіксаваны на плёнку і незаконны арышт апаратараў у афрыканскім квартале Солсберы. Усё гэта прыйшлося не да спадобы расістам. Няма сумненняў, што менавіта яны знішчылі кінадакумент.

Ю. КАРНІЛАЎ,
карэспандэнт ТАСС.
Гаага.

МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ БЕЛАРУСКАЙ ССР

АБ'ЯЎЛЯЕ ПРЫЁМ У ДВУХГАДОВУЮ ТЭАТРАЛЬНУЮ СТУДЫЮ ПА ПАДРЫХТОЎЦЫ АРТЫСТАЎ ДЛЯ РАБОТЫ Ў ДЗЯРЖАЎНЫМ ТЭАТРЫ МУЗЫЧНАЙ КАМЕДЫІ БССР

У студыю прымаюцца мужчыны ад 17 да 25 гадоў, жанчыны ад 17 да 23 гадоў.

Паступаючыя павінны мець адпаведныя вакальныя, музычныя і сцэнічныя дадзеныя.

Заявы прымаюцца да 31 жніўня 1969 года. Пачатак заняткаў з 15-га верасня. Заняткі будуць праходзіць у Кіеве.

Да заявы трэба прыкласці:
а) характарыстыку з апошняга месца работы або вучобы;
б) аўтабіяграфію;
в) копію атэстата аб сканчэнні сярэдняй навучальнай установы;
г) пашпарт (падаецца асабіста);
д) чатыры фотакарткі (без галаўнога ўбору);
е) даведку аб адносінах да вайсковай службы (для ваеннаабавязаных);
ж) медыцынскую даведку;
з) даведку з месца жыхарства.

Уступныя экзамены будуць праводзіцца з 1 па 8 верасня г. г. у памяшканні Рэспубліканскага Дома работнікаў мастацтваў (г. Мінск, Ленінскі праспект, 26).

Да ўступных экзаменаў дапускаюцца асобы, якія маюць закончаную сярэднюю адукацыю (сярэдняя школа, тэхнікум, вучылішча).

Паступаючыя ў студыю трымаюць уступныя экзамены па вакале (2—3 рознахарактарныя творы на свой выбар), мастацкім чытанні (проза, маналог, байка або верш), танцы (на свой выбар), рускай літаратуры (пісьмовае сачыненне) і гісторыі СССР.

Прынятыя ў студыю забяспечваюцца стыпендыяй у суме 20 рублёў у месяц і інтэрнатам у г. Кіеве.

Дакументы пасылаюцца поштай і прымаюцца асабіста; адрас: г. Мінск, Ленінскі праспект, 26, Рэспубліканскі Дом работнікаў мастацтваў. Даведкі па тэлефоне 22-75-28.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, В. М. АЛАДАЎ, А. Ц. БАЖКО (намеснік галоўнага рэдактара), Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОЎ, Р. С. БЯРОЗКІН, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАЎ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОЎСКІ, П. А. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАЎ (адказны сакратар), Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОЎ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць у аўторак і пятніцу.

НАШ АДРАС І ТЭЛЕФОНЫ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара — 3-44-04, аддзела літаратуры — 3-21-53, аддзела тэатра, кіно і музыкі—2-24-62, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 3-24-62, аддзела публіцыстыкі — 3-24-62, аддзела культуры — 3-22-04, аддзела інфармацыі — 3-44-04, выдавецтва — 6-25-19, бухгалтэрыі — 6-25-87.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР Минск

Друкарня выдавецтва «Звязда».
Індэкс 63856. АТ 17626